

KALUSTEIDEN UDELLEENKÄYTÖN KEHITTÄMINEN HELSINGIN KAUPUNKIORGANISAATIOSSA

Case: Sosiaali- ja terveystoimiala

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Ympäristösuunnittelija (AMK), Forssa

Kevät 2022

Krista Soimula

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäytetyö käsittelee Helsingin kaupungin organisaation sosiaali- ja terveystoimialan kalusteiden uudelleenkäyttöä ja sen kehittämistä. Tarve työlle tulee kaupungin strategiasta sekä jakamis- ja kiertotalouden tiekartasta. Työn teoreettisena pohjana toimii kiertotalouden teoria ja digitalisaatio sen edistäjänä, jätelaki, sekä kestävä johtaminen. Työssä esitellään myös Turun kaupungista lähtöisin olevaa Tavarat kierto- järjestelmää, jota on Helsingin kaupungissa aiemmin jo pilotoitu. Helsingin kaupungin irtaimenkierrätysohjeiden mukaan tulisi Tavarat kierto- järjestelmää käyttää irtaimiston kierrätyksessä. Ongelmana on se, ettei henkilöstöllä ole tietoa järjestelmästä.

Syksyllä 2021 tehty kartoitus nykytilanteesta ja sen haasteista toteutettiin yhteistyössä henkilöstön kanssa. Tutkimusmenetelminä käytettiin haastatteluja ja havainnointia. Havainnoinnin tueksi otettiin valokuvia esimerkiksi kalusteista ja varastoista. Lisäksi perehdyttiin kaupungin ohjeistuksiin ja käytäntöihin. Lopuksi tiedot koottiin yhteen, tehtiin kehitysehdotukset toiminnan tehostamiseksi ja parantamiseksi. Tulokset esitettiin henkilöstölle, ja kaupunkiympäristön toimiala pyrkii kartoituksen pohjalta jatkossa edistämään irtaimiston uudelleenkäyttöä kestävämpään suuntaan.

Avainsanat Kiertotalous, kestävä kehitys, jätelaki, uudelleenkäyttö, kierrätys, kehittäminen

Sivut 38 sivua ja liitteitä 1 sivu

ABSTRACT

This thesis discussed the development of the recycling and reuse system of furniture (movables) in the social and health sector of the City of Helsinki organization. The need for the study arose from the Helsinki city strategy and the roadmap for sharing and circular economy. The theoretical basis of the work encompassed the theory of circular economy and digitalization as its promoter as well as the revised Waste Act and sustainable management. The thesis also introduced the similar system for recycling and circulation of goods and items of the City of Turku, which was already piloted in Helsinki, too. According to the City of Helsinki recycling guidelines for movables, the Items of Recycling system should be also used for recycling furniture. The problem was that the staff did not know the system well enough.

The survey of the current situation and its challenges was conducted in the autumn of 2021 in cooperation with the staff. Interviews and observation were used as research methods. Photographs of furniture and warehouses were taken to support the observation. In addition, the city's guidelines and practices were reviewed. Finally, the data were compiled and development proposals were made to improve the system and efficiency. The results were presented to the personnel. In the future, the field of urban environment in Helsinki will utilize the outcomes of the study and thus promote the reuse of furniture in a more sustainable direction.

Keywords Circular economy, sustainable development, Waste Act, recycling

Pages 38 pages and appendices 1 page

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Kiertotalous	2
2.1	Digitalisaatio kiertotalouden vauhdittaja	3
3	Jätelaki	3
3.1	EU:n jätedirektiivi ja ensisijajärjestys.....	4
3.2	Valtakunnallinen jätesuunnitelma	5
4	Kestävä johtaminen	5
5	Organisaatio Helsingin kaupunki	5
5.1	Helsingin kaupungin strategia 2021–2025.....	7
5.2	Kaupungin ympäristöpolitiikka	7
5.2.1	Hiilineutraali Helsinki	8
5.2.2	Vastuulliset hankinnat.....	9
5.2.3	Ekokompassi.....	11
5.3	Sosiaali- ja terveystoimiala	13
5.4	Pakilan työkeskus	13
5.5	Irtaimiston uudelleenkäytön ohjeistus	14
5.6	Turun kaupunki edelläkävijänä	15
5.7	Turun kaupungin Tavarat kierto -järjestelmän käyttö.....	16
6	Case: Kalusteiden kierrätyksen kehittäminen sosiaali- ja terveysalojen toimipisteissä 17	
6.1	Kvalitatiivinen tutkimus ja sen kulku	18
6.2	Haastattelut	19
6.3	Havainnointi	20
6.4	Kalustekierrätyksen nykytila	20
6.4.1	Sosiaali- ja terveysalan muutot	21
6.4.2	Ohjeistukset	21
6.4.3	Resurssit	23
6.4.4	Varastot	23
6.4.5	Vastuu kierrätyksestä	24
6.5	Jätetilastot mittareina.....	25
6.6	Esimerkkejä poistettavista kalusteista.....	25
7	Kehitysehdotukset.....	28
7.1	Muuttotyöryhmä.....	29

7.2	Viestintä	30
7.3	Yhtenäiset käytännöt, koulutukset, mittarit.....	30
7.4	Kalustekoordinaattori	30
7.5	Kalusteet palveluna.....	31
7.6	Varasto	31
7.7	Palkitseminen.....	32
8	Johtopäätökset	32
	Lähteet.....	35

Kuvat, taulukot ja kaavat

Kuva 1.	Erialaisten talousmallien kuvaus (Permanto, 2020).....	2
Kuva 2.	Jätehierarkia etusijaperiaate (Seppänen, 2011).....	4
Kuva 3.	Helsingin kaupungin organisaatio (Helsingin kaupunki, 2021b).	6
Kuva 4.	Helsingin hankintojen nykytila (Helsingin kaupunki, 2020g).....	10
Kuva 5.	Hankintojen ilmastopäästöjä (Suomen ympäristökeskus, 2019).	11
Kuva 6.	Ekokompassin auditoinnin 10 kriteeriä (Mukaillen Ekokompassi, n.d.).....	12
Kuva 7.	Kaavio Helsingin kaupungin irtaimiston kierrätysprosessista (Helsingin kaupunki, 2021i).....	15
Kuva 8.	Tuotteiden luokituksissa käytettävät symbolit. (Turun kaupunki, 2018b).....	17
Kuva 9.	Nykykartoituksen työvaiheiden kuvaus (Soimula, 2021a).	18
Kuva 10.	Muuttajan mahdolliset sidosryhmät (Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala, Helsingin kaupungin sisäinen opas 2021).	22
Kuva 11.	Epämääräisissä varastoissa epämääräistä irtainta. (Soimula, 2021b).....	24
Kuva 12.	Helsingin kaupungin poistoon lähteviä kalusteita (Soimula, 2021c).....	26
Kuva 13.	Eero Aarnion Ruutu-sarja (Lahden historiallinen museo, n.d.).	26
Kuva 14.	Yrjö Kukkapuron Fysio-toimistotuoli (Soimula, 2021d).....	27
Kuva 15.	Mahdollisesti Artekin pöytiä, uusien pöytien ovh. noin 2000 € (Soimula, 2021e).	27
Kuva 16.	Poistettavaksi joutuneet monitoimipöydät. Uusi vastaava ovh. 200 €. (Soimula, 2021f).....	28

Liitteet

Liite 1 Sosiaali- ja terveystoimialan sekajätetilastoja vuosilta 2019, 2020, ja osittain
vuosi 2021.

1 Johdanto

Tämän työn tavoitteena oli pyrkiä selvittämään Helsingin kaupungin irtaimiston uudelleenkäytön nykytilaa. Työssä keskitytään sosiaali- ja terveystoimialan kalusteiden kierrätykseen. Ympäristötietoisuuteen liittyvät asiat ovat olleet viime vuosina voimakkaassa kasvussa ja kiertotaloutta on pyritty edistämään monin eri tavoin. Valtakunnallisen jätesuunnitelman tavoite vuoteen 2030 mennessä on, että jätehuolto on osa suomalaista kiertotaloutta. Jätteiden kiertotaloudessa materiaaleja pystyttäisiin hyödyntämään tehokkaasti, niiden tuotanto ja kulutus säästäisivät luonnonvaroja, sekä niiden yhteyteen syntyisi uusia innovaatioita ja työpaikkoja. (Ympäristöhallinto, 2017) Helsingin kaupungin kierto- ja jakamistalouden tiekartan tavoitteena on myös ollut pyrkiä vähentämään kalusteista syntyvää jätteiden määrää, lisätä kalusteiden kierrätysastetta, sekä materiaalina hyödyntämistä.

Helsingin kaupungin Kaupunkiympäristön toimiala pilotoi keväällä 2021 Turun kaupungin kehittämään Tavarat kierto -järjestelmää. Kaupunkiympäristön toimialat muuttivat saman katon alle ja ylimääräisiä kalusteita muutosta jäi yli 20 000 kappaletta, jotka saatiin kierrätettyä Tavarat kierto -järjestelmän kautta ja osa saatiin myytyä huutokaupalla kaupungilta ulos. Kaupungin rahoitusjohtajan tekemän päätöksen mukaan kalusteet olisi pitänyt myös jatkossa kierrättää Tavarat kierto -järjestelmän kautta, mutta nykytilan kartoitus toi esiin sen, ettei ohjeistusta pystytty noudattamaan.

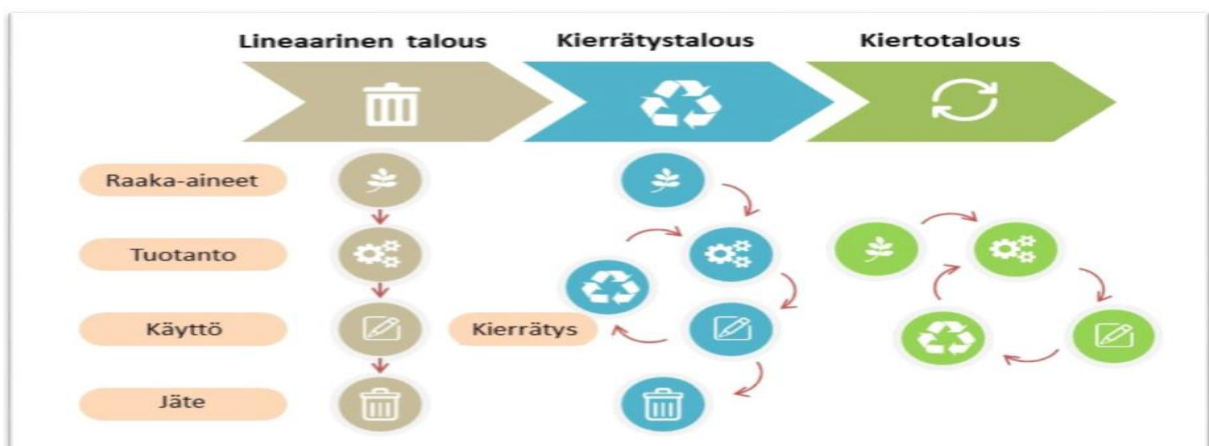
Opinnäytetyön tilaajana toimi Helsingin kaupunki. Nykytilan aineiston keruu on tehty syksyllä 2021 kaupunkiympäristön toimialalle asiantuntijaharjoittelun aikana. Työssä on keskitytty aluksi Helsingin kaupungin organisaatorakenteen avaamiseen sekä sosiaali- ja terveystoimialan ja niissä tapahtuvien muutosten selventämiseen. Teoriaa on avattu kiertotaloudesta, digitaaliosta, jätelaista, sekä Tavarat kierto -järjestelmästä. Tietoa on haettu eri aineistoista, kaupungin omista julkaisuista sekä kaupungin sisäisestä Helmi-intrasta. Nykytilan kartoituksessa käytettiin kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä: haastatteluja ja havainnointia. Haastattelu on tiedonkeruutapoina yksi käytetyimmistä. Haastattelut perustuvat siihen, että pyritään saavuttamaan tietoa ihmisten kokemuksista. Haastattelutapoja- ja tyyppejä on useita. Havainnointi menetelmänä selvitti toimivatko

ihmiset siten kuin kertoivat toimivansa. (Hirsjärvi, & Hurme, 2000) Tässä opinnäytetyössä haastatteluissa pyrittiin antamaan tilaa haastateltaville. Haastattelut olivat osittain puolistrukturoituja, joissa hyödynnettiin valmiita kysymyksiä ja osa haastatteluista oli strukturoimattomia ja noudattivat enemmän vapaata keskustelua. Nykytilan kartoituksessa havainnointiin toimintaa ja tiloja. Kartoituksen pohjalta laadittiin kehitysehdotuksia kiertotaloustoiminnan tehostamiseksi.

2 Kiertotalous

Valtioneuvosto on tehnyt vuonna 2021 periaatepäätöksen kiertotalouden strategisesta ohjelmasta. Ohjelma tavoittelee muutosta, jolla kiertotaloudesta luodaan taloudelle uusi perusta vuoteen 2035 mennessä. Lisäksi ohjelma pyrkii vahvistamaan Suomea kiertotalouden suunnannäyttäjänä. (Ympäristöministeriö, 2021a) Kiertotalouden käsitteessä talouden raaka-aineet ja tuotteet pidetään kierrossa mahdollisimman pitkään, jolloin niiden arvo säilyy. Mitä tehokkaammin materiaalivirtojen hävikkiä pystytään estämään, edistää se myös ekologisia tavoitteita. Lisäksi tuotteita myös jaetaan, vuokrataan, korjataan, kierrätetään, ja hankitaan palveluina. Talousmallien eroja esitetään kuvassa 1. Kiertotalouden ajattelu käsitteenä eroaa nykyisestä vallalla olevasta ”ota, valmista, hävitä”-talousjärjestelmästä. Poliittisessa kentässä kiertotalous on myös melko uusi termi. Elinkaarivaikutusten ja resurssitehokkuuden lisäksi kiertotaloudessa pyritään uudenlaiseen yhteistyöhön. (Valtioneuvosto, 2016, s. 10)

Kuva 1. Erilaisten talousmallien kuvaus (Permanto, 2020).

Hiltusen (2016, s. 42) mukaan köyhyyden vähentyminen, väestön kasvu ja keskiluokkaisen väestön kasvu ovat johtaneet kulutuksen kasvamiseen. Kulutuksen nousukausi on alkanut toisen maailman sodan pula-ajan jälkeen. Jo 2000-luvun alussa suomalaiset kuluttivat 11 kertaa enemmän kuin 1900-luvun alun suomalaiset. Jos maapallon koko väestö kuluttaisi kuten suomalaiset, tarvittaisiin 3,5 maapalloa. Globaalitasolla käytämme 1,6 kertaa enemmän uusiutuvia luonnonvaroja vuodessa, mitä maapallo pystyy tuottamaan. Resurssien riittämättömyyshaasteiden ja materiaalien hintojen nousun vuoksi kiertotalous luo uutta kannattavaa toimintaa.

2.1 Digitalisaatio kiertotalouden vauhdittaja

Organisaatioiden tärkeimmät kestävän kehityksen motivaatiotekijät ovat kustannussäästöt, maine ja lainsäädäntö. 90 % Suomen päättäjistä pitää digitalisaatiota avaimena kehityksen vauhdittamiseen. Esimerkiksi uusien innovaatioiden, toimitusketjujen hallinnan, energiankulutuksen optimoinnin, sähköisten prosessien ja etätöiden avulla voidaan edistää kiertotaloutta digitalisaation keinoin. Ympäristövaikutukset kulkevat yhdessä kustannussäästöjen kanssa. Mitä vähemmän kuluu materiaaleja ja energiaa, tuotetaan hukkaa ja jätettä, sitä vähemmän kuluu myös rahaa. (CGI, n.d.)

3 Jätelaki

2010-luvulla Suomen jätelainsäädäntö on uudistettu lähes kokonaan, tarkoituksena päivittää se vastaamaan EU:n uudistunutta jätelainsäädäntöä. Suomen jätelain (646/2011) ja valtioneuvoston asetuksen jätteistä (179/2012), tarkoituksena on edistää kiertotaloutta, sekä luonnonvarojen kestävästä käytöstä, vähentää ja ehkäistä jätemääriä, sekä niiden haittoja. Jätelakiin on tulossa parhaillaan uudistuksia ja niitä valmistellaan vaiheittain. Valtioneuvosto on hyväksynyt marraskuussa 2021 asetuksen jätteistä (978/2021) sekä asetukset ympäristönsuojeluasetuksen ja kahden muun asetuksen muuttamisesta (979–981/2021). Uusi jäteasetus velvoittaa entistä tehokkaampaan erilliskeräykseen ja kierrätykseen. Uudeksi kierrätystavoitteeksi on määritelty yhdyskuntajätteen kierrätysaste 60 % vuonna 2030 ja 65 % vuonna 2035. Vuonna 2019 yhdyskuntajätteen kierrätysaste oli 43 %. (Ympäristöministeriö, n.d.)

3.1 EU:n jätedirektiivi ja ensisijajärjestys

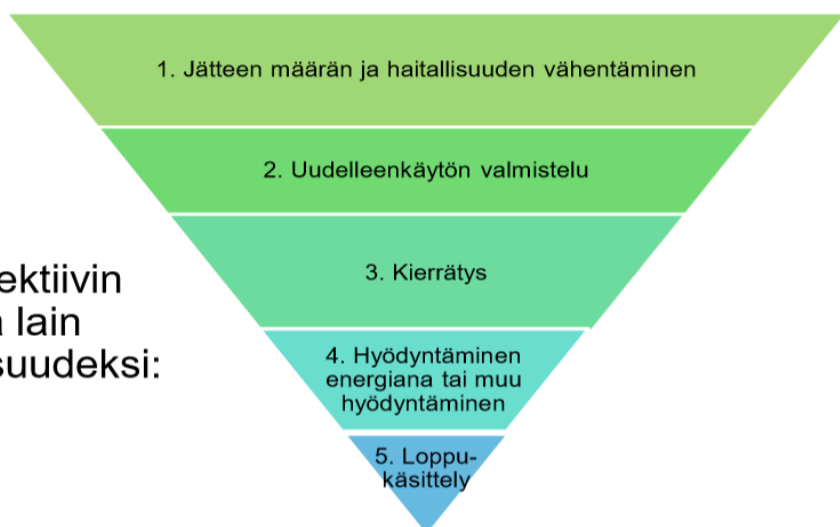
Ympäristöministeriö (n.d.) osallistuu jätelainsäädännön ohjaukseen, valmisteluun ja soveltamiseen. Suomen jätelainsäädäntö perustuu EU:n jätelainsäädäntöön, jota ohjaa jätedirektiivi (2008/98/EY). Lainsäädännössä on noudatettava vahvistettua jätehuollon etusijajärjestystä (Kuva 2, s. 4). Poikkeuksia on sallittu ainoastaan, jos jokin muu tapa on ympäristön kannalta parempi vaihtoehto. Etusijajärjestyksen noudattamisessa tulee huomioida jätteen elinkaarivaikutukset, ympäristönsuojelun, jätehuollon tekniset ja taloudelliset edellytykset jätehuollolle. Etusijajärjestyksen periaatteet:

- Ensisijaisesti pyrkimys välttää jätteen syntymistä.
- Jätettä syntyessä, edistettävä uudelleenkäyttöä.
- Uudelleenkäytön estyessä, jäte on hyödynnettävä ensisijaisesti aineena(kierrätettävä) ja toissijaisesti energiana.
- Kaatopaikoille sijoitetaan jäte ainoastaan, jos sen hyödyntäminen ei ole teknisesti tai taloudellisesti mahdollista.

Kuva 2. Jätehierarkia etusijaperiaate (Seppänen, 2011).

• Etusijajärjestys (8 §)

EU:n jätedirektiivin
jätehierarkia lain
yleisvelvollisuudeksi:

3.2 Valtakunnallinen jätesuunnitelma

EU:n jätedirektiivi ja jätelaki ohjaavat valtakunnallista jätesuunnitelmaa. Valtakunnallinen suunnitelma sisältää jätehuollon strategiset tavoitteet vuoteen 2023 asti ja jätteiden syntymisen ehkäisyyn, sekä toimenpiteitä tavoitteisiin pääsemiseksi. Valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa on neljä eri painopistettä: rakentamisen aikaiset jätteet, biojätteet, sähkö- ja elektroniikkaromu sekä yhdyskuntajäte. Ympäristöministeriö on asettanut strategisen yhteistyöryhmän, joka vastaa ohjauksesta ja uuden valtakunnallisen jätesuunnitelman laadinnasta. (Ympäristöministeriö, 2017b)

4 Kestävä johtaminen

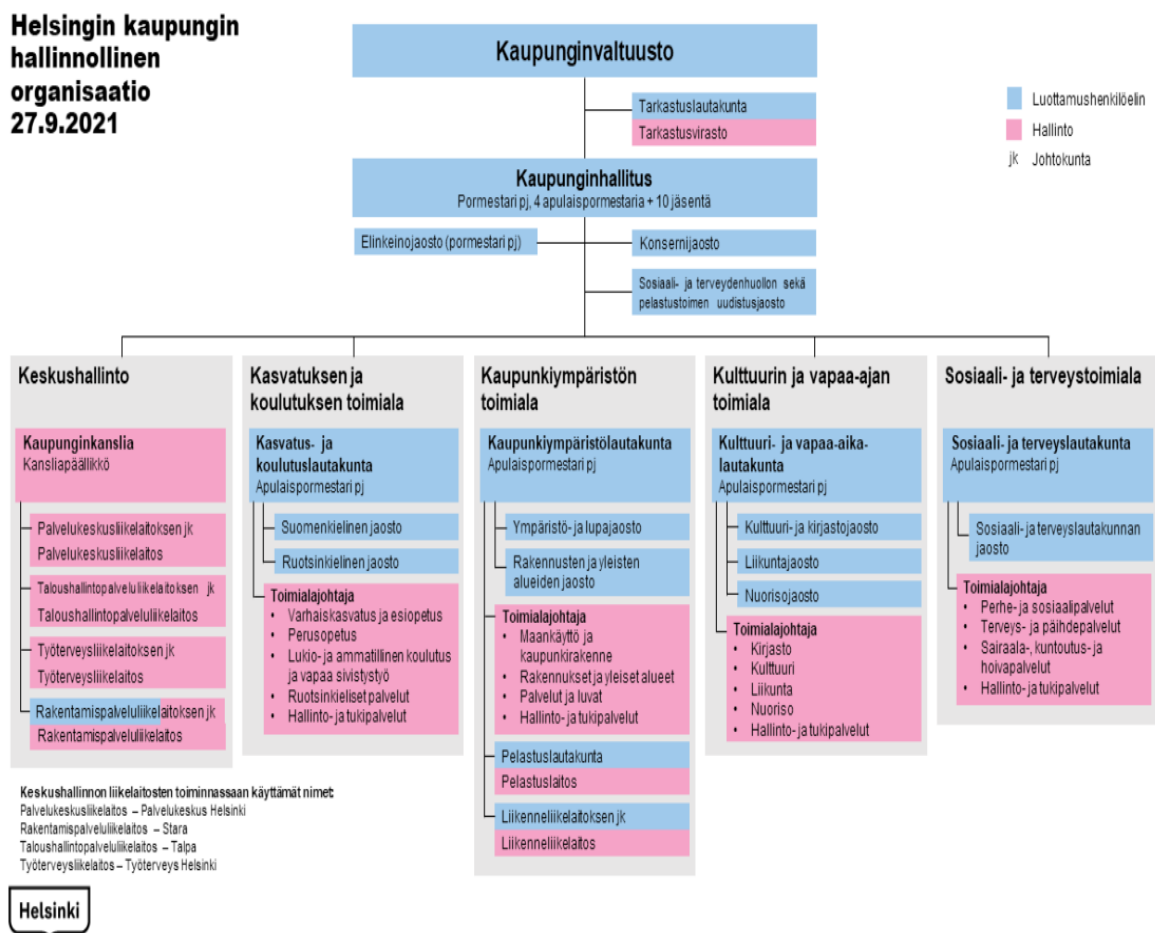
Maailmanlaajuisia ja osin ennustamattomia riskejä ja hankalia ilmiöitä esiintyy jatkuvasti, jotka luovat inhimillistä hätää, turvattomuutta, sekä taloudellisia tappioita. Kiertotalous mahdollistaa uusia liiketoimintamuotoja, kun meillä on vaikeita rakennemuutoksia, etsimme uusia mahdollisuuksia parantaa kilpailukykyä, sekä kasvua kansainvälisessä taantumassa. Luonnonvarojen niukentuesssa, väestön ja konfliktien lisääntyessä poliittisen ja kauppapoliittisen vallan muoto muuttuu. Uudet ehdot toiminnalle on sidottu ekologisiin ja sosiaalisiin reunaehtoihin. Yritysten toiminnalta odotetaan vastuullisuutta, avoimuutta, puheiden ja tekojen yhtenäisyyttä. Organisaatiot tarvitsevat uusia tapoja ajatella ja toimia. Kestävän kehityksen huomioiminen johtamisessa edellyttää monia tahoja osallistavia palveluratkaisuja, ennakkoluulottomuutta, ja vahvaa yhteistyötä. Toisen yrityksen sivuvirtatuotteista voi mahdollistua toisen yrityksen tuotantotekijät. Siten sen mahdollistaa myös uutta liiketoimintaa, kustannussäästöjä, kun jätteitä ei viedäkään jäteasemalle. (Bärlund & Perko, 2013, ss. 27–30)

5 Organisaatio Helsingin kaupunki

Helsingin kaupungin (2021a) organisaatio koostuu keskushallinnosta ja neljästä eri toimialasta: kasvatuksen ja koulutuksen, kaupunkiympäristön, kulttuuri- ja vapaa-ajan, sekä

sosiaali- ja terveystoimialasta (Kuva 3). Lisäksi toimialat jakautuvat pienempiin palvelukokonaisuuksiin. Keskushallinnon muodostavat kaupunginkanslia ja neljä liikelaitosta. Helsingin kaupunki on uusinut 1.6.2017 organisaatiomallinsa. Helsinkiä johtaa nyt poliittisesti valittu pormestari sekä neljä apulaispormestaria, jotka vastaavat eri toimialojen toiminnasta. Kaupunginvaltuusto vastaa kaupungin taloudesta ja toiminnasta. Kaupunginvaltuusto koostuu 85 valtuutetusta, jotka ovat valittu vaaleissa. Kaupunginhallitus koostuu 15 jäsenestä, ja toimii kaupunginvaltuuston alaisena johtaen kaupungin toimintaa, hallintoa ja taloutta. Kaupunkihallituksen toimikausi on kaksi vuotta ja puheenjohtajana toimii pormestari, lisäksi hallitukseen kuuluu apulaispormestareita sekä valtuuston valitsemia jäseniä.

Kuva 3. Helsingin kaupungin organisaatio (Helsingin kaupunki, 2021b).

5.1 Helsingin kaupungin strategia 2021–2025

Kaupunkistrategiakaudet liittävät valinnat ja painopisteet neljän vuoden ajalle ohjaamaan kaupungin arkea. Uudessa strategiassa vuosina 2021–2025 ilmastonäkökulmaa painotetaan kaikessa päätöksenteossa toimialasta riippumatta. Erityisesti kaupunkirakentaminen, liikkuminen ja energiaratkaisut huomioidaan hiilineutraali Helsinki tavoitteissa. Helsinki myös aikaistaa hiilineutraalisuustavoitettaan vuoteen 2030 mennessä ja uudistaa toimenpideohjelman, jolla tavoitellaan liikenteen ja rakentamisen päästöjen vähentämistä.

Tytäryhtiö Helen työstää lämmityksen tiekarttaa, jossa valmistaudutaan Salmisaaren hiilivoimalan sulkemiseen ennen vuotta 2029. Strategiassa huomioidaan myös ilmastonmuutos ja sen vaikutukset sääilmiöineen. Ilmastonmuutokseen pyritään sopeutumaan lisäämällä niittyjä, puustoja sekä kasvillisuutta. Hulevesien rakentamisessa huomioidaan pidättävät viherrakenteet. Myös luonnon monimuotoisuuden vaalimiseen ja Itämeren suojeluun panostetaan. Kiertotalous jää uudessa strategialuonnoksessa vähälle huomiolle. (Helsingin kaupunki, 2021c)

5.2 Kaupungin ympäristöpolitiikka

Helsingin kaupungin ympäristöpolitiikkaa päivitetään parhaillaan. Vuonna 2012 kaupunginvaltuusto asetti pitkän aikavälin tavoitteita vuoteen 2050 asti ja keskipitkän aikavälin tavoitteita 2020 vuoteen asti. Tavoitteita on asetettu kahdeksasta eri aihealueesta:

- ilmastonsuojelu
- ilmansuojelu
- meluntorjunta
- vesiensuojelu
- luonnon ja maaperän suojelu
- hankinnat, jätteet ja materiaalitehokkuus
- ympäristötietoisuus ja -vastuullisuus
- ympäristöjohtaminen ja kumppanuudet

Ympäristöpolitiikka täydentää kaupunkistrategian ympäristölinjauksia. Ympäristöpolitiikan tavoitteiden toteutumiseen tarvitaan erilaisia toimenpideohjelmia, kuten hiilineutraali Helsinki 2030 -toimenpideohjelma. (Helsingin kaupunki, 2020e)

5.2.1 Hiilineutraali Helsinki

Helsingin kaupunki on sitoutunut kunnianhimoiseen tavoitteeseen vähentää kasvihuonekaasupäästöjä erittäin merkittävästi. Helsingin kaupunki pyrkii hiilineutraaliksi vähentämällä kasvihuonepäästöjä 80 prosenttia. Loput 20 prosenttia Helsinki pyrkii kompensoimaan ja huolehtimaan päästövähennysten toteutumisesta muualla. Tavoitteena on aiemmin ollut olla hiilineutraali kaupunki vuoteen 2035 mennessä. Uusimman kaupunkistrategian myötä hiilineutraalisuustavoitteita on kiristetty. Helsinki pyrkii olemaan hiilineutraali kaupunki vuoteen 2030 mennessä. Helsingin kasvihuonekaasupäästöjen merkittävimpiä lähteitä ovat rakennusten lämmitys, sähkönkäyttö ja liikenne. Ilmastotavoitteet koskevat kaupunkiorganisaation lisäksi kaupunkilaisia ja Helsingissä toimivia organisaatioita. Kaupunginhallitus hyväksyi 2018 Hiilineutraali Helsinki 2035 -toimenpideohjelman. Ohjelma sisältää yhteensä 147 toimenpidettä, joiden toteuttamisella pyritään tulokseen. Tavoitteeseen pyritään rakennusten järkevällä energiankäytöllä, vähäpäästöisellä joukkoliikenteellä, sekä lisäämällä energiayhtiö Helenin uusiutuvaa energiantuotantoa. (Helsingin ilmastoteot, 2021)

Hiilineutraali Helsinki 2035 toimenpideohjelmassa on oma osansa kierto- ja jakamistalouden tiekartalla. Jakamistaloudella pyritään uudenlaiseen ajatteluun ja toimintaan, jossa jaetaan, lainataan tai vuokrataan tavaroita ennemminkin kuin omistetaan. Resursseja pyritään hyödyntämään tehokkaammin, siirtymään omistajuudesta käyttöoikeuksiin sekä lisäämään vertaistoimintaa ja -tuotantoa. Kiertotalouden osalta toimenpiteillä pyritään lisäämään materiaalien ja niiden arvojen kiertoa mahdollisimman pitkälle, jotta vältettäisiin jätteen ja hukan syntymistä. Kierto- ja jakamistalouden tiekartan toimenpide numero 117 käsittää kalusteiden ja muun irtaimiston kierrätyksen tehostamisen tarkastelemalla ohjeistuksia koskien toimitilojen muutto- ja muutostilanteita. Lisäksi toimenpiteellä luodaan inventointi harvoin käytetyille tavaroille ja laitteille sekä alusta niiden jakamiselle kaupungin sisällä. (Helsingin kaupunki, 2019f, ss. 92–94)

5.2.2 Vastuulliset hankinnat

Kiertotalouden periaatteet huomioiden tulisi tuotteet ja palvelut jo lähtökohtaisesti suunnitella niin, että niitä voidaan käyttää uudelleen, kunnostaa tai kierrättää uusimateriaaleiksi, siten että niiden arvo pysyy mahdollisimman tehokkaasti kierrossa. Muunneltavuus sekä modulaarisuus ovat keskeisiä ominaisuuksia, joilla voidaan vähentää materiaalien kulutusta, jätteiden syntymistä sekä lisätä tuotteille käyttövuosia. (Valtioneuvosto, 2016, s. 14) Kalusteiden hankinnassa ympäristöä säästetään siten, että niiden koko elinkaaren aikana syntyneet vaikutukset koskien maaperää, pohjavettä, vesistöjä ja ilmakehää on minimoitu. Kalusteiden tulisi myös kestää käytössä, olla huollettavissa ja korjattavissa. Sosiaalinen vastuu tulisi myös huomioida huolehtien kalustevalmistajien työntekijöiden terveydestä, sekä palkkaamalla työllisyysuhan alla olevia ihmisiä töihin. Ympäristön kannalta kuluttajien olisi parempi hankkia tuotteita, jotka ovat kestäviä ja valmistettu täyspuusta laminaatti- ja lastulevyjen sijaan. Puukalusteiden puun alkuperä ja metsänhoidon taso ovat kestävydessä hyvä ottaa huomioon. (Työ- ja elinkeinoministeriö, n.d.)

Helsingin kaupungin hankintoja ohjaa kaupungin hankintastrategia ja tavoite olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä. Hankintoja kehitetään jatkuvasti ja hankintojen osalta kaupunki toimii esimerkillisesti, huomioiden toiminnassaan taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristön vastuun. Kaikissa hankinnoissa määritellään soveltuvat vastuullisuuden liittyvät kriteerit, hankintaa koskevat vaatimukset, toimittajia koskevat vaatimukset, tarjousten soveltuvuusvaatimukset ja sopimusehdot. Kaupungilla on käytössään täydentyvä kriteeripankki, jossa on erilaisia hankintamenettelyjä ja sopimusmalleja edistämään hankintojen vastuullisuutta. Helsingin kaupunki edistää uusien työ- ja oppisopimuspaikkojen syntymistä hankintojen työllistämisehdoilla. Tilaajavastuulain mukaisia velvoitteita noudatetaan ja siten pyritään kitkemään harmaata taloutta. Hankinnoissa painotetaan myös työ- ja ihmisoikeuksien noudattamista ja tilaajakumppaneiden tulee olla luotettavia. Käytössä on kaupunkitasoinen eettinen ohjeistus riskien ennakointiin. Riskianalyysin avulla voidaan paremmin huomioida sosiaalisen vastuun riskejä pitkissä toimitusketjuissa. Helsinki on Suomen suurin julkisia hankintoja tekevä toimija. Hankinnat koostuvat sisäisistä ja ulkoisista palveluista, aineiden, tarvikkeiden ja tavaroiden ostamisesta, sekä investoinneista, joka muodostavat puolet Helsingin kaupungin menoista. Kuten kuvassa 4 (s. 10) voidaan

nähdä, vuosittaiset kaupungin hankintamenot ovat noin neljä miljardia euroa. (Helsingin kaupunki, 2020f, ss. 7–13)

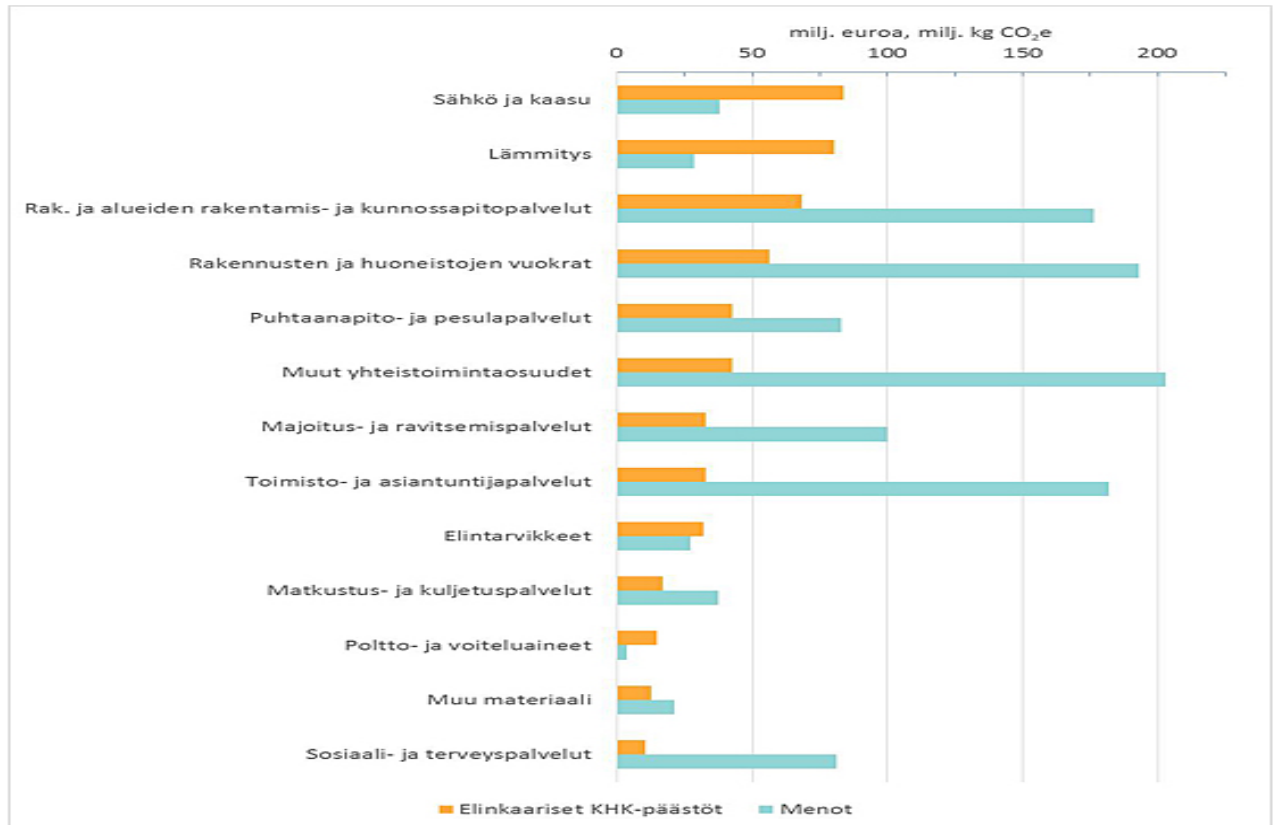
Kuva 4. Helsingin hankintojen nykytila (Helsingin kaupunki, 2020g).

Ensimmäisenä kaupunkina Suomessa Helsingin kaupunki on selvittänyt hankintojensa hiilijalanjäljen. Suurin hankintojen ilmastokuorma koostuu rakentamisesta ja siihen liittyvistä energiakuluista. Kuvassa 5 on kuvattu keskeisten hankintojen ilmastopäästöjä. Hankintojen ilmastopäästöistä 34 % aiheutui palveluiden ostoista, 32 % tavaroista ja tarvikkeista, sekä 27 % investoinneista ja 8 % ulkoisista vuokratuloista. Lähtökohtaisesti palveluilla on pienempi päästökerroin kuin irtaimistolla. Palveluja hankinnoissa on kuitenkin paljon, joten niiden vaikutus voi olla jopa puolet kaupungin hankintojen hiilijalanjäljestä. Kuvassa 5 näkyvät suurimmat Helsingin hankintojen kasvihuonekaasupäästöjen aiheuttajat: energiankäyttö sekä rakentaminen ja siihen liittyvät kunnossapitopalvelut. Jatkokehitystä tehdään kaupungin hankinnoissa ilmastokriteereiden tarkastelulla ja erilaisia pilotteja on parhaillaankin menossa. (Suomen ympäristökeskus, 2019) Helsingin kaupungin hankinnat vuonna 2019 olivat noin neljä miljardia euroa. Sosiaali- ja terveystoimialalla hankintoihin käytettiin vuonna 2019 noin 1,4 miljardia euroa ja rakentamiseen puoli miljardia. (Helsingin kaupunki, 2020g)

Kuva 5. Hankintojen ilmastopäästöjä (Suomen ympäristökeskus, 2019).

Helsingin kaupungin keskeisten hankintojen elinkaaren aikaiset kasvihuonekaasupäästöt ja hankintamenot

5.2.3 Ekokompassi

Helsingin kaupunkiympäristön toimialalle on hyväksytty toukokuussa 2021 Ekokompassi - ympäristöohjelma, joka pyrkii tekemään ympäristötyöstä systemaattisempaa ja tarjoaa keinoja, miten ympäristöasiat voidaan huomioida Helsingin kaupungin työssä. Helsingin kaupunkiympäristön toimiala on läpäissyt Ekokompassin auditoinnin ja sitoutunut noudattamaan kymmentä kriteeriä, jotka on esitetty kuvassa 6 (s. 12). Kriteerit pitävät sisällään määritellyt tavoitteet, jotka organisaatio tarkistaa vähintään kolmen vuoden välein. Auditoinnit mahdollistavat ympäristöasioiden jatkuvan parantamisen. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialalle Ekokompassia on suunniteltu auditoitavaksi vuoden 2022 tammikuussa. Tavoitteita kohden määritetään toimenpiteet, sekä henkilö, joka vastaa tavoitteen toteutumisesta. Tunnuslukuja määritetään, jotta kehitystyötä voidaan arvioida pidemmällä aikajaksolla. Lisäksi tarkastetaan lakilista, josta ilmenee organisaatiota koskeva

lainsäädäntö, jätehuoltosuunnitelma, vaarallisen jätteen kirjanpito, sekä kemikaaliluettelo.
(Ekompassi, n.d.)

Kuva 6. Ekokompassin auditoinnin 10 kriteeriä (Mukaiillen Ekokompassi, n.d.).

10 KRITEERIÄ

-

1. Ympäristölainsäädäntö:
Organisaatio sitoutuu noudattamaan toimintaansa koskevaa ympäristölainsäädäntöä ja -määräyksiä.
-

2. Ympäristövastaava:
Organisaatiolla on nimetty Ekokompassi-yhteyshenkilö. Yhteyshenkilö saa tarvittavan perehdytyksen ympäristövastaavan tehtävään Ekokompassin rakentamisprosessin aikana.
-

3. Ympäristövaikutusten pisteytys:
Organisaatio kartoittaa avullamme ympäristöasioiden hallinnan nykytilan sekä tunnistaa merkittävimmät ympäristövaikutukset.
-

4. Ympäristölupaus:
Organisaatio laatii ympäristölupauksen, jolla organisaatio sitoutuu ympäristövaikutusten vähentämiseen jatkuvan parantamisen periaatteen mukaisesti.
-

5. Sisäinen koulutus:
Organisaatio huolehtii että henkilöstö on tietoisia ympäristöohjelman sisällöstä, ja ohjeistaa henkilöstön ottamaan ympäristöasiat huomioon toiminnassaan.
-

6. Jätehuoltosuunnitelma:
Organisaatiolla on jätehuoltosuunnitelma ja se toimii jättesäädösten mukaisesti.
-

7. Vaaralliset jätteet:
Organisaatio pitää kirjaa vaarallisista jätteistään, pitää ne erillään toisistaan, varastoi ne turvallisesti ja toimittaa asianmukaiseen käsittelyyn.
-

8. Kemikaalit:
Organisaatio varastoi ja luetteloii käyttämänsä kemikaalit kemikaalilainsäädännön velvoitteiden mukaisesti. Käyttöturvallisuustiedotteet ovat henkilöstön saatavilla ja henkilöstö on opastettu kemikaalien turvalliseen käyttöön.
-

9. Ympäristöohjelma:
Organisaatio laatii asiantuntijamme avulla ympäristöohjelman, joka sisältää tavoitteet ja toimenpiteet ympäristövaikutusten vähentämiseksi. Ympäristöohjelma päivitetään vuosittain. Tavoitteet asetetaan uudelleen vähintään kolmen vuoden välein. Säädännön velvoitteiden mukaisesti.
-

10. Raportointi:
Organisaatio raportoi vuosittain ympäristöohjelman toimenpiteiden toteutumisesta ja tunnusluvuista. Johto ja henkilöstö ovat tietoisia ympäristötyön edistymisestä.

5.3 Sosiaali- ja terveystoimiala

Helsingin sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteissä työskentelee 15 000 henkilöä, joiden tehtävänä on tuottaa hyvinvointia, terveyttä, sekä sosiaalista turvaa Helsingin asukkaille. Terveyspalveluiden järjestämiseen käytetään vuosittain noin 2,1 miljardia euroa. Sosiaali- ja terveystoimiala koostuu neljästä palvelukokonaisuudesta: perhe- ja sosiaalipalvelut, terveys- ja päihdepalvelut, sairaala-, kuntoutus- ja hoivapalvelut sekä hallinto. (Helsingin kaupunki, 2021h)

Sosiaali- ja terveystoimialan käytössä on tällä hetkellä 299 rakennusta, joissa on toimintaa. Toimintatiloja on monenlaisia: kaupungin sairaaloita, terveysasemia, perhekeskuksia, neuvoloita, kotihoidon tiloja, seniorikeskuksia, palvelutaloja, kehitysvammaisten ryhmäkoteja, tukikoteja, päivätoimintapaikkoja, psykiatrian päihdepalveluita, matalan kynnyksen toimintapaikkoja, psykiatrian poliklinikoita, erilaisia lähityötiloja, joissa aikuissosiaalityötä ja nuorten palveluita. Näiden lisäksi on lastensuojelutiloja, lastenkoteja, vastaanottoperhekoteja ja muita lastensuojelupalveluita, ja suunterveyden puolella ovat toimipisteinä hammashoitolat. Näiden kaikkien lisäksi on vielä iso määrä yhteiskäyttörakennuksia, kuten Kallion virastotalo ja uudet hyvinvointikeskukset Kalasatama ja Vuosaari. Tulevaisuudessa terveys- ja hyvinvointikeskukset vähentävät terveysasemien määrää, mutta lastensuojelupalveluiden tilat ja kehitysvammaisten ryhmäkotihankkeet tulevat lisääntymään, eikä kaikkia palveluita tulla keskittämään. (Helsingin kaupunki, 2021h)

5.4 Pakilan työkeskus

Alun perin Pakilan työkeskus on perustettu vuonna 1969 huoltolautakunnan työtuvaksi työtoimintaa tarvitseville miehille. Länsi-Pakilan toimitiloihin toiminta siirtyi vuosina 1983–1985. Työkeskuksen toiminta-ajatuksena on ollut aina kuntouttava työtoiminta. Nykyinen työkeskuksen toiminta on Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan alaisena. Työtoiminnan lisäksi Pakilan työkeskus kunnostaa ja kierrättää kaupungin virastojen sekä laitosten kalusteita. Kunnostettavia kalusteita tulee virastoista ja laitoksista vuositasolla noin 20 000 kappaletta. Vuonna 2014 kalusteista pystyttiin kunnostamaan ja uudelleen käyttämään melkein 14 000 kappaletta. Käyttökelvottomista kalusteista pyritään

hyödyntämään käyttökelpoiset osat ja materiaalit. Ylijäävää tavaraa myydään yksityisille Pakilan työkeskuksen varastomyymälässä.

Pakilan työkeskuksen työtoiminnassa valmistetaan sosiaaliviraston toimeentulotukiasiakkaiden käyttöön uusia kodinkalusteita. Kalusteita myönnetään asiakkaille vuositasolla noin 7 000 kappaletta. Kalusteet ovat Pakila-sarjaa ja niiden tuotannossa korostuvat käytännöllisyys ja kestävyys. Työkeskuksen henkilökunnalla on myös valtavasti tietotaitoa kalusteisiin liittyen, ja he neuvovat tarvittaessa kaupungin työntekijöitä. (Rantasuo, 2016, s. 4)

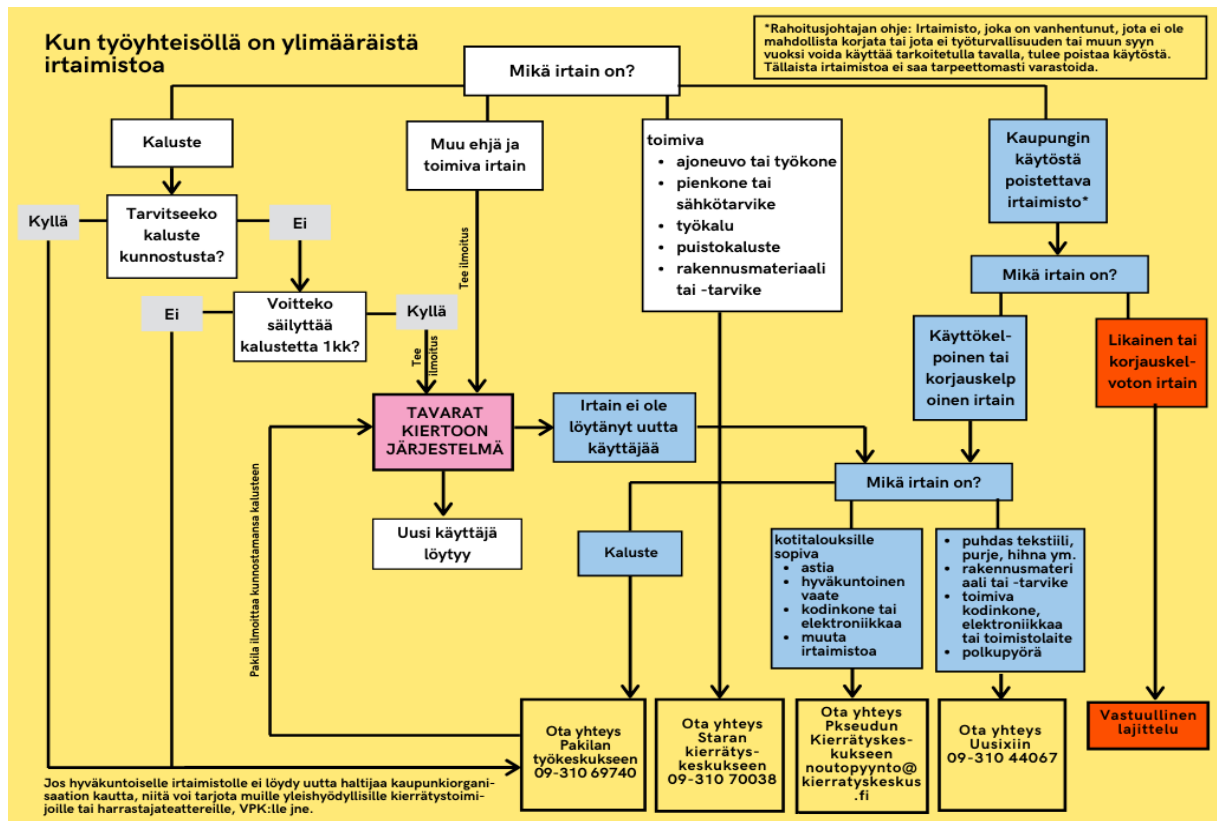
5.5 Irtaimiston uudelleenkäytön ohjeistus

Helsingin kaupungin irtaimiston uudelleenkäyttöä ja kierrätystä on ohjeistettu sisäisessä Helmi-intrassa yhteisten palvelujen alla. Päätös ja ohjeet irtaimiston kierrätykseen perustuvat 14.2.2020 rahoitusjohtajan tekemään päätökseen, joka on voimassa 1.3.2020 – 31.12.2023. Päätöksessä ohjeistetaan irtaimiston luovuttamiseen kaupungin sisällä. Kaupungin sisällä kalusteiden kierrätyksen keskitetty tahon on Pakilan työkeskus, Staran liikelaitos vastaa käytöstä poistetuista ajoneuvoista ja työkoneista, pienkoneista, sähkötarvikkeista ja työkaluista sekä pihakalusteista ja ulkorakennusmateriaaleista. Uusix-verstaat ja Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy vastaa muun irtaimiston, kuten kodinkoneiden, toimistolaitteiden, elektroniikan, tekstiilien ja astioiden kierrätyksestä.

Kaupungin kierrätysjärjestelmä Tavarat kierto -järjestelmään, tulisi viedä ylijääneet kalusteet ja irtaimisto, jotta ne voisivat löytää uuden kodin kaupungin sisällä. Irtaimistoa voidaan siirtää kaupungin sisällä vastikkeetta. Irtaimistoa säilyttänyt tahon Pakila, Stara, tai Uusix-verstaat voivat periä irtaimiston säilyttämisestä, kunnostamisesta ja kuljettamisesta aiheutuneita kuluja irtaimiston uudelta haltijalta. Myös poistetun irtaimiston myymistä ohjeistetaan rahoitusjohtajan ohjeessa siten, että siitä vastaa Pakila, Stara tai Uusix-verstaat. Ostaja voi kuittaa vasten lunastaa ostoksensa sen sijaintipaikasta. Ehtona myynnille on, ettei myyjä vastaa irtaimiston toimivuudesta, turvallisuudesta tai muistakaan ominaisuuksista, ja ostaja hyväksyy tuotteen sellaisenaan. Jos kaupungin sisältä ei löydy irtaimistolle uutta haltijaa, voidaan sitä tarjota myös yleishyödyllisten toimijoille. Vasta kierrätykseen kelpaamaton irtaimisto tulisi lajitella ja hävittää jätehuoltomääräysten mukaan.

(rahoitusjohtaja, Helsingin kaupungin Intranet, 2020) Rahoitusjohtajan ohjeen lisäksi, Kaupungin intran yhteisten palveluiden alta löytyy myös kuvana ohjeistus (kuva 7), jossa kuvataan irtaimiston uudelleen käytön ja kierrätyksen prosessia.

Kuva 7. Kaavio Helsingin kaupungin irtaimiston kierrätysprosessista (Helsingin kaupunki, 2021i).

5.6 Turun kaupunki edelläkävijänä

Turun kaupungin ekotukitoiminnassa aktiiviset ekotukihenkilöt havahtuivat vuonna 2011 kalusteiden kierrätysjärjestelmän tarpeelle. Vuonna 2015 kaupungin sivistystoimiala ja työkeskus toteuttivat Ekotukitoiminnan koordinoiman huonekalujen kierrätyspilotin. Kalusteiden kierrätyksen edistämisen lisäksi pilotilla pyrittiin pienentämään eri kaupungin yksiköiden palokuormaa ja siten lisäämään turvallisuutta. Ratkaisuksi palokuorman vähentämiselle perustettiin keskitetty varasto, joka oli paras ratkaisu kalusteiden säilyttämiseen. Pilotin ensimmäisessä vaiheessa sivistystoimialan huonekaluja saatiin tuotua Tavarat kiertoon -järjestelmään. Kierrätyksen mahdollistava internetsivusto jäi kokeiluasteelle. Työn jatkamiselle nähtiin kuitenkin tarvetta ja pilotille haettiin jatkoa. Seuraavaksi Turussa kehitettiin matkapuhelinsovellus, jolla pystyttiin tehostamaan

tuotteiden tuontia järjestelmään. Lisäksi haluttiin mahdollistaa se, ettei kaikkia kalusteita tarvitsisi siirtää keskitettyyn varastoon. Myös huonekalujen seuranta ja muun irtaimiston tuominen järjestelmään oli kehityksen alla. Vuonna 2018 järjestelmää kehitettiin asiakasystävällisemmäksi ja sen käyttöönottoa haluttiin laajentaa koko kaupungin tasolle. Järjestelmän käytölle luotiin suositus ja se tuli osaksi kaupungin hankintoja koskeviin ohjeisiin. Intranetissä järjestelmä sai paikan sähköisessä työpöydässä. Myös kaupungin irtaimiston hallintaa ja poistoja koskevat ohjeistukset päivitettiin. (Turun kaupunki, 2018a)

5.7 Turun kaupungin Tavarat kierto -järjestelmän käyttö

Tuotteiden lisäämisessä järjestelmään käytetään viivakoodia. Yksilölliset koodit mahdollistavat tuotekohtaisten tietojen lisäämisen, laajemman irtaimistonhallinnan kehittämisen ja tuoteseurannan. Myös tuotteiden valmistajien viivakoodit (EAN, ISB) voidaan lukea järjestelmään. Viivakoodien käyttöä tukee edullisuus, ja ne mahdollistavat riittävän seurannan ja niiden käyttö tehokasta. Turun mallissa tuotteet on jaettu kolmeen eri kategoriaan, käytön perusteella (kuva 8, s. 17). Luokituksina ovat kierto, laina, ja käyttö. Luokittelu mahdollistaa eri käyttötarkoituksiin soveltuvien tuotteiden erottelun. Kierto - luokituksen tuotteet: esimerkiksi huonekalut, palautuvat järjestelmään aina uudelleen, kun niitä ei tarvita. Lainaan -luokituksella tuotteet: kuten suuret instrumentit, voi tilata käyttöönsä määräajaksi, jonka jälkeen ne palautuvat lähtöpaikkaan. Käyttöön-luokituksen alle menevät tuotteet, joita ei ole tarkoitus palauttaa järjestelmään, vaan ne menevät poistoon käytön jälkeen, esimerkiksi askartelumateriaalit. Pilotista syntyi toimintamalli, jota muut kaupungit voivat nyt hyödyntää. Järjestelmässä on edelleen monia kehittämismahdollisuuksia ja -tarpeita ja niitä on kehitetty yhdessä eri kaupunkien kanssa. Yhdessä tekeminen on tehokkaampaa, joka ilmenee taloudellisina, resurssi, ja innovaatio hyötyinä. (Turun kaupunki, 2018a)

Kuva 8. Tuotteiden luokituksissa käytettävät symbolit. (Turun kaupunki, 2018b).

6 Case: Kalusteiden kierrätyksen kehittäminen sosiaali- ja terveysalojen toimipisteissä

Työn tavoitteena oli selvittää Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimialan kalusteiden kierrätyksen nykytilaa, sen nykyisiä käytäntöjä, ohjeistuksia, kustannuksia ja pullonkauloja. Kuvassa 9 (s. 18) kartoituksen vaiheet kuvattuna. Ohjausryhmän ohjeistuksen avustamana, otin yhteyttä henkilöstöön, sovin haastatteluajkoja ja jalkauduin kentälle. Kentällä tarkastelin ympäristöä, tiloja ja havainnoin sitä, toimiiko henkilöstö kertomansa mukaan. Työn edetessä yhdistelin tietoa, luin ohjeistuksia ja osasin esittää tarkentavia kysymyksiä. Tiedonkeruun jälkeen kokosin ja jäsentelin tiedot yhteen ja kutsuin henkilöstön kuulemaan tuloksia. Kokonaisuudessaan työn tavoitteena oli luoda onnistunut selvitystyö irtaimiston kierrätyksen nykytilanteesta ja tehdä sen pohjalta kehitysehdotuksia toiminnan parantamiseksi.

Kuva 9. Nykykartoituksen työvaiheiden kuvaus (Soimula, 2021a).

6.1 Kvalitatiivinen tutkimus ja sen kulku

Kalusteiden kierrätyksen kehittäminen aloitettiin hakemalla tutkimuslupaa Helsingin kaupungilta. Tutkimusluvan saatteeksi liitettiin tutkimussuunnitelma, aineistonkeruun menetelmät, sekä tietosuojailmoitus, jossa selvitettiin henkilötietojen käsittely, säilyttäminen ja hävittäminen. Aineistoa kerättiin haastattelemalla, havainnoiden, valokuvaten, sekä perehtymällä kaupungin ohjeistuksiin, Tavarat kierto -järjestelmään. Aloituspalaveri pidettiin eri toimialojen kesken, jossa työn tilaajat tarjosivat tukeaan työn edistymiseen. Tämän jälkeen otin yhteyttä sosiaali- ja terveystoimialan tilapalveluiden tiimiin ja sovimme tutustumiskäyntejä eri kohteisiin. Projektille luotiin aikataulu, johon sisältyi ohjausryhmän tapaamiset, nykytilan kartoitus, viitekehysten hahmottaminen, havainnointi, yhteenveto ja tulosten laadinta. Havaintoja tehtiin kolmen kuukauden ajan syysmarraskuussa vuonna 2021. Haastattelut etenivät havaintojen kanssa lomittain. Havaintojen ja haastattelujen pohjalta raportoitii tuloksista ja laadittiin kehitysehdotukset Helsingin kaupungin kalusteiden kierrätykselle.

Tutkimuslupaa haettaessa tehtiin tutkimussuunnitelma ja selvitys tietosuojakäytänteistä. Anonymisoitua tutkimusaineistoa säilytetään opinnäytetyön valmistumiseen asti, jonka jälkeen tutkimusaineisto välittömästi hävitetään. Sopimusasiakirjojen, kuten tutkimusluvan, opinnäytetyösuunnitelman, ja aineistonkeruusuunnitelman säilytyksestä vastaa Hämeen ammattikorkeakoulu ja niiden säilytysaika on 1 vuosi opinnäytetyön hyväksymispäivästä.

6.2 Haastattelut

Kalustekierrätyksen nykytilan selkeäksi selvityskeinoksi valikoitui kvalitatiivinen, eli laadullinen menetelmä. Yleisimmät menetelmät kvalitatiivisessa tutkimuksessa ovat haastattelut, kyselyt, havainnointi, sekä erilaisista lähteistä saadut tiedot. (Tuomi & Sarajärvi, 2011) Opinnäytetyössä haastattelut koostuivat teemahaastatteluista, sillä aiheesta oli vain vähän tietoa ennakkoon tai tieto oli hiljaisena tietona pirstaloituneena organisaation eri työntekijöille. Teemahaastattelut mahdollistivat myös monipuolisen vuorovaikutuksen. Teemahaastattelu mahdollistaa haastattelijaa kysymään oikeita asioita ilman, että se määrittää miten niitä tulisi kysyä. Toisaalta teemoja tulisi määritellä ennakkoon siten, että tarvittavan tiedon saanti pystytään saavuttamaan. (Hirsjärvi & Hurme, 2000)

Tutkimukseen valmistauduttiin kysymysrungolla, joka toimi lähinnä muistilistana haastatteluissa ja jousti tilanteiden mukaan. Osa haastatteluista tallennettiin ja osasta tehtiin muistiinpanot keskustelun jälkeen. Tallennetut haastattelut litteroitiin anonymiteetti huomioiden. Aluksi haastattelut kohdistuivat sosiaali- ja terveyspalveluiden tilapalveluiden henkilöstöön, josta haastatteluja lähdettiin laajentamaan muihin sosiaali- ja terveysalojen toimipisteisiin ja muille kaupungin toimialoille. Haastatteluja toteutettiin pääasiassa etänä, mutta myös kasvotusten havainnoinnin tukena eri toimipisteissä. Haastattelujen edetessä pohdittavaksi tuli, miten teemoja voisi syventää jatkossa ja mitkä lisäkysymykset voisivat tuoda uutta tietoa.

Teemahaastatteluilla pyrittiin selvittämään kalusteiden kierrätyksen kokemuksia. Haastattelujen olennaiset teemat olivat kalusteiden kierrätys, työn johtaminen ja viestintä, resurssit, käytännöt ja ohjeistukset, toiminnan ongelmat, sekä toiveet ja näkemykset.

Teemat toimivat haastattelujen kulmakivinä ja raamittivat keskustelua. Haastatteluissa ei niinkään keskitytty vastauksien muotoon, vaan vapaaseen vuorovaikutukseen, jossa haastateltavan ja haastateltavien oli mahdollista tuoda esiin omia kokemuksiaan ja havaintojaan.

6.3 Havainnointi

Havainnointi oli luonnollinen valinta tutkimusmenetelmäksi, jonka avulla pyrittiin saamaan tietoa siitä, miten työntekijät käyttäytyvät toimintaympäristössään, ja miten kalusteiden kierrätys toimii käytännössä. Haastatteluihin verrattuna havainnoinnin etuna on se, että eleitä, ilmeitä, asentoja ja liikkumista tarkastellaan myös. Havainnoinnilla saatetaan erottaa, miten kerronta poikkeaa käytännöstä. Havainnointi saattaa viedä myös paljon aikaa sekä resursseja, mutta ennakkoon suunnittelemalla, mitä pyritään havainnoimaan helpottaa työtä. (Anttila, 2006) Systemaattisen tarkkailun avulla myös teemahaastattelun fokus tarkentui. Haastattelut ja havainnoinnit tukivat toisiaan koko projektin ajan.

Havainnointisuunnitelma oli laadittu tutkimuslupaa haettaessa ja siinä oli määritetty mitä pyritään havainnoimaan. Muistiinpanoilla ja valokuvaamisella havainnointiin kalusteita, niiden kuntoa ja laatua, sijoittelua, varastoja sekä työtiloja, joissa kalusteita työstetään. Havainnointi selkeytti, miten kalusteiden tuomat haasteet näkyivät käytännössä sekä ohjeiden toimimattomuuden.

6.4 Kalustekierrätyksen nykytila

Sosiaali- ja terveystoimialan kalustekierrätyksen nykytilan kartoitus alkoi vuonna 2021 syyskuun alussa ohjausryhmän kokoontumisella. Ohjausryhmä oli moniammatillinen, mukana kaupunkiympäristön toimiala, sosiaali- ja terveystoimiala, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Stara sekä kanslia. Tehtävänannoksi muodostui lähtötilanteen kartoitus, selvitystä toivottiin seuraaviin asioihin: resurssit, varastot, pullonkaulat, hyvät käytännöt, ohjeistukset, tehdyt laskelmat, ja Tavarat kierto- ja järjestelmän käyttö.

6.4.1 Sosiaali- ja terveysalan muutot

Sosiaali- ja terveysalalla tapahtuu muuttoja paljon monestakin syystä. Muuton syynä voi olla esimerkiksi ajolähtö, vesivahinko tai sisäilmaongelmat, jolloin joudutaan nopeasti väistötiloihin. Uudishankkeissa muutto tiedetään jo varhaisessa vaiheessa ja logistiikan täytyy toimia, sillä usein toimintojen keskittyessä kohteeseen muuttaa useampi yksikkö. Joskus myös vuokranantaja voi sanoa vuokrasopimuksen irti, jos vuokrasopimuksen irtisanomisaika on puoli vuotta, niin silloin sitä noudatetaan. Myös erilaiset kriisit ja muut tarpeet voivat vaikuttaa esimerkiksi sairaalassa osastojen siirtämiseen. (Sosiaali- ja terveystoimialan haastattelut, 2021)

Muuttojen yhteyteen liittyy aina ylimäärästä irtainta, koska kukaan ei ota mukaansa aivan kaikkea ja tavaraa ja irtaimistoa jää aina jälkeensä. Muuttamiseen liittyy päätöksenteko, mitä säilytetään ja mistä ollaan valmiita luopumaan. Muuton valmisteluissa tavarat luokitellaan aluksi kolmeen kategoriaan: 1. tavarat, jotka tulevat mukaan, 2. tavarat, jotka voivat saada uuden ympäristön, esimerkiksi sähköpöydät ja laukkukaapit. 3. tavarat, jotka päätyvät roskiin ja sieltä jatkavat kulkuaan kierrätys- ja polttolaitoksiin, esimerkiksi yksittäiset tuolit ja isot säätämättömät työpöydät. Kolmannen kategorian tavaroiden sijoituspaikkaa ei erilaisista syistä usein jakseta pohtia, ja ne muuttuvat ylijäämäaineeksi, jonka määrää mitataan jättesäkkeinä tai -lavoina. Toisen kategorian ei-haluttujen tavaroiden pääsemisestä eroon on vaivalloista. Sosiaali- ja terveystoimialan henkilöstön tietämättömyys Tavarat kiertoon -järjestelmän olemassaolosta on tehnyt irtaimen uudelleenkäytöstä hankalaa. (Sosiaali- ja terveystoimialan haastattelut, 2021)

6.4.2 Ohjeistukset

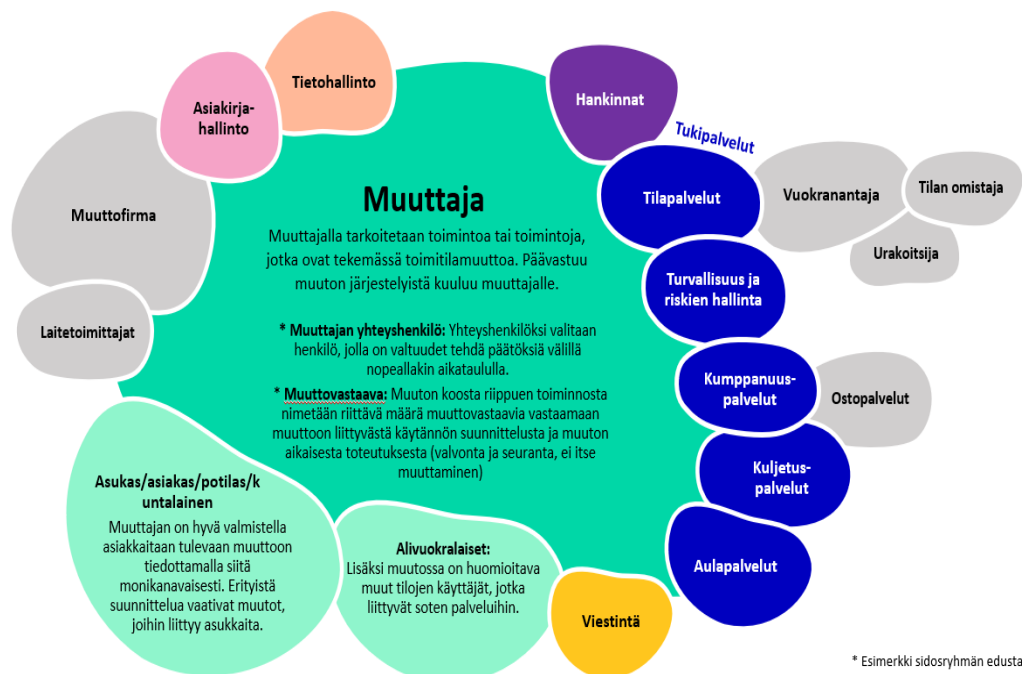
Tutkimuksen nykytilan selvityksessä ilmeni, että rahoitusjohtajan irtaimiston kierrätyksen ohjeistus oli saavuttanut monet sosiaali- ja terveysalan työntekijät, joita tavattiin etänä Teamsillä tai jalkautuen eri toimipisteisiin. Ohjetta oli käytännön tasolla kuitenkin vaikea noudattaa, sillä rakenteet eivät taipuneet ohjeen noudattamiseen, ja ohjeistukset olivat ristiriidassa käytännön kanssa. Työntekijöillä oli voimakas tarve ja tahtotila noudattaa ohjeita ja kehittää toimintaa, mikä ilmeni aktiivisena osallistumisena ehdotettuihin tapaamisiin.

Monelle kalusteiden ja muun irtaimiston kohtalo aiheutti ikäviä tunteita siitä, ettei ohjetta pystytä noudattamaan ja tiedostetaan, että kalusteet päätyvät jäteasemalle sekajätteenä.

Helsingin sosiaali- ja terveystoimialan (2021) päivitetystä muutto-ohjeista on tehty selkeä rautalankamalli, jota jokainen muuttaja voi soveltaa omaan muuttoonsa. Toimitilojen muutot on määritelty yksilöllisiksi tapahtumiksi, joihin vaikuttaviksi tekijöiksi on lueteltu muuttajien määrä, siirrettävän tavaran määrä, muutettavien toimitilojen välimatka muuttokohteesta, rakennustekniset seikat, vuodenaika ja muuton ajankohta ja mahdolliset yllätykset. Ohjeissa painotetaan muuttokartoitusta, jossa tarkastetaan muuttoon liittyvät asiat sekä toimenpiteet mahdollisimman laajalti, suunnitellaan ja ennakoidaan hyvissä ajoin, sekä varaudutaan yllätyksiin. Kuva 10 havainnollistaa muuttajan mahdolliset sidosryhmät.

Kuva 10. Muuttajan mahdolliset sidosryhmät (Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystoimiala, Helsingin kaupungin sisäinen opas 2021).

Muuttajan sidosryhmät 2/7

Muutot tapahtuvat sosiaali- ja terveystoimialalla toimijan vastuulla. Muutto-ohjeissa kuvataan oheisella kuvalla eri sidosryhmiä, joiden kanssa muuttaja operoi ennen muuttoa, muuton aikana, sekä muuton jälkeen. Muuttajan tulee nimetä keskuudestaan muuttovastaava, joka yleensä on osastonhoitaja tai vastaava. Muuttoon liittyviä palveluita tuottavat tahot saattavat näyttäytyä muuttajalle pirstaloituneina, mikä aiheuttaa tietokatkoksia ja epäselvyyttä. Tämän kuvauksen tarkoituksena on auttaa muuttajaa määrittämään sidosryhmät, joita mahdollisesti on tarpeen osallistaa kulloisessakin muutossa. Muutot ovat kuitenkin aina yksilöllisiä, joten muitakin sidosryhmiä saattaa olla mukana. (Sosiaali- ja terveystoimialan haastattelut, 2021)

6.4.3 Resurssit

Sosiaali- ja terveysalan muutokset ovat yleistyneet ja kaksi kolmasosaa on kohdannut organisaation rakenteeseen tai toimintatapaan kohdistuneita muutoksia edellisten kahden vuoden aikana. Uusille tilaratkaisuille on todettu olevan tarvetta terveydenhuollon ympäristön muuttuessa. Kaikista Suomen sote-alueista, Helsingin väestön ennustetaan kasvavan kaikista nopeimmin noin 0,9 %:n vuosivauhtia 2020–2030 ja ylittävän 720 tuhannen asukkaan rajan vuoteen 2030 mennessä. (Helsingin kaupunki, 2021j) Irtaimiston kierrätystarve tuskin tulee vähenemään tulevaisuudessa ja Helsingin kaupungin organisaation tulisi kiinnittää huomiota resurssien kohdentamiseen.

Eri toimipisteissä, joissa muutto oli meneillään, ilmeni että muutto tehdään usein oman työn päälle ylitöinä. Resurssit ovat hoitotyössä tiukoilla, sijaisia tulee samalla opastaa oman työn ohessa ja päivät venyvät myöhään iltaan asti. Tilapalvelut pyrkivät auttamaan muutoissa ja kalustekierrätyksessä oman työnsä lisäksi. Monesti tehokkain ratkaisu työssä eteenpäin pääsemiseksi on tilata jätelava ja toimittaa ylijäämäkalusteet sekajätteeksi jäteasemalle.

6.4.4 Varastot

Rakennukset ja yleiset alueet -organisaatio huolehtii Helsingin kaupungin tilojen, puistojen ja katujen rakentamisesta ja ylläpidosta. He ylläpitävät listaa kaupungin varastoista, joissa on lueteltu kaupungin eri varastotilat. Vaikka kaupungilla on varastotiloja käytössään paljon, todennäköisesti varastot olisivat soveltumattomia kalusteiden kierrätykseen tai se vaatisi

lisäselvittelyä. Sairaaloiden ja terveysasemien yhteydessä on monesti myöskin varastoja, joiden tilanteesta ei ole saatavilla yleisesti tietoa. Suursuon sairaalan varastoon pyrittiin tekemään katselmusta, mutta asia ei saanut aktiivista vastaanottoa. Kuvassa 11 Herttoniemen sairaalassa oli kartoitusaikana epävirallinen varasto akuuteille tarpeille ja myös varastoja, joissa oli lähinnä vanhentunutta hoitoirtaimistoa, jotka lisäävät palokuormaa, ja niistä maksetaan lämmitys ja vuokratuloja. Eri toimipisteissä voi olla epämääräisissä varastoissa käyttökelpoista irtainta, joita ei saada tehokkaasti kiertoon tarvitseville toimipisteille. Moni ajatteli nykyhetken kartoituksen aikana yhteisen varaston olevan ratkaisu tämän hetken ongelmiin.

Kuva 11. Epämääräisissä varastoissa epämääräistä irtainta. (Soimula, 2021b).

6.4.5 Vastuu kierrätyksestä

Vastuu irtaimiston kierrätyksestä ei nykytilanteen selvityksessä näyttänyt kuuluvan kenellekään. Irtaimiston kierrätys ohjeet on laadittu ilman jalkautumista kentälle ja selvittämättä, miten asiat käytännön tasolla tällä hetkellä sujuu. Yleisellä tasolla olettamuksena on se, että Pakilan työkeskus on taho, joka vastaa koko Helsingin kaupungin kalusteiden kierrätyksestä. Pakilan toimintana on kuitenkin ensisijaisesti kuntouttava työtoiminta ja Pakila-kalustesarjan valmistus. Pakilan toimitilat ovat omallekin toiminnalle välttävät, joten he pystyvät lähinnä ottamaan kaupungin kalusteista muutamia arvokalusteita vastaan kunnostukseen ja takaisin toimitettavaksi kaupungille.

6.5 Jätetilastot mittareina

Pakilan johto on linjannut vuonna 2014 valikoivansa itse ottamansa kalusteet kierrätyskalusteista. Pakila koki tuolloin olevansa koko kaupungin jäteasema, eikä pystynyt ottamaan vastaan kalusteita, jonka seurauksena kalusteet ovat matkanneet nyt vuosittain kalliilla kyydillä sekajätteeksi. Selvityksen aikana selvitettiin sekajätetilastoja (Liite 1), joista ilmeni vuositason tilatut jätelavat, kuljetukset, jätemäärät, sekä jätemaksut. Kuljetuksissa olleiden irtainten arvoa kukaan ei tiedä, eikä sitä pystytty selvittämään, sillä Helsingin kaupunki ei ole inventoinut omistamiaan kalusteita. Jätekuljetuksia on tehty tilaamalla Staralta jätelavoja sekä muuttopalveluiden kalustolla. Lopputulema on se, että 250 tuhatta tonnia pääasiassa kalusteita päätyy oletettavasti vuositason jätteeksi. Sosiaali- ja terveystoimiala on maksanut lisäksi kuljetuksista noin 50 000e vuositason. Valitettavaa oli huomata, ettei muuttojen yhteydessä toteudu jätelaki.

6.6 Esimerkkejä poistettavista kalusteista

Esimerkit havainnollistavat miten kalusteet päätyvät sekajätteeksi ja kuinka arvokalusteita päätyy sekajätteeksi. Eero Aarnio on aikoinaan suunnitellut EFG-toimistokalustevalmistajalle kalusteita ja Ruutusarja on yksi niistä. Kuvissa 12, 13, 14, 15 ja 16 (ss. 26–28) esiintyy kalusteita, jotka ovat kaupungin yksikön katselmuksessa todettu poistettaviksi. Koska kalusteita on paljon, eivätkä ne ole kenenkään vastuulla, oman työn ohessa kalusteiden toimittaminen kaatopaikalle on helpoin ja nopein tapa, sillä lasku seuraa perästä, ja silloin on myöhäistä tarkastella laskun muodostumista. Ihmettelyä herätti myös se, kenellä on oikeus päättää kalusteen kohtalosta ja onko se kierrätykseen kelpaamaton. Henkilöstöltä puuttuu myös osaamista arvokalusteiden ja materiaalien tunnistamiseen.

Kuva 12. Helsingin kaupungin poistoon lähtevä kalusteita (Soimula, 2021c).

Kuva 13. Eero Aarnion Ruutu-sarja (Lahden historiallinen museo, n.d.).

Loppukatselmuksessa Yrjö Kukkapuron Fysio-toimistotuoli laitettiin poistettaviin kalusteisiin. Aktiivinen hoitoalan ammattilainen päätti pyrkiä etsimään tuolille vielä uutta sijoituspaikkaa.

Kuva 14. Yrjö Kukkapuron Fysio-toimistotuoli (Soimula, 2021d).

Kuva 15. Mahdollisesti Artekin pöytiä, uusien pöytien ovh. noin 2000 € (Soimula, 2021e).

Kuva 16. Poistettavaksi joutuneet monitoimipöydät. Uusi vastaava ovh. 200 €. (Soimula, 2021f).

7 Kehitysehdotukset

Muutoksen toteuttamiseen tarvitaan yhteistyötä. Ruohonjuuritason aloitteet, kuluttajaliikkeet sekä kokeilukulttuuri - innovatiiviset ja ketterät liiketoimintamallien testaukset - edistävät osaltaan toimintaympäristön muutosta. Erityisesti testaukset ja kokeilut tuovat lisätietoa siitä, mitkä mallit toimivat ja mitkä eivät. Muutoksen toteuttamiseen tarvitaan muutosvoimaa. Muutoksen johtamiseen valmistautuessa tulee henkilöt, joita muutos koskee sekä henkilöt, jotka mahdollistavat muutoksen ottaa tarkasti huomioon. Muutoshankkeessa tulee pohtia, ketkä sopivat organisaation muutokseen ja ketkä eivät. On mahdollista, että avainpaikkojen henkilöt vaihtuvat, jos henkilöillä ei ole osaamista tai motivaatiota viedä muutosta omalta osaltaan eteenpäin. Jotta muutos saadaan aikaiseksi, tulee organisaation henkilökunnalle olla selkeää, miksi muutokselle ylipäätään on tarvetta. Koko organisaatiolle tulee olla selvää mitä muutoksella halutaan saavuttaa ja millä tavoin suunniteltuihin tavoitteisiin päästään. Vaikka soten henkilökunta on motivoitunut ratkaisemaan kierrätykseen liittyviä ongelmia, he tarvitsevat siihen muutosjohtamista, yhteistyötä. Heillä on myös näkemystä mitä muita asioita voisi kehittää, kuten lääkinnällisten laitteiden kierrätystä.

7.1 Muuttotyöryhmä

Muuttajille tulisi saada avuksi muuttotyöryhmä, jolla edistettäisiin sosiaalista kestävyyttä. Muuttotyöryhmä voisi koostua sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista, joilla olisi työsuhte Helsingin kaupungille. Työryhmä toimisi sisäisenä sijaisena helpottaen muuttajien taakkaa ja ottamalla vastuuta hetkellisesti hoitotyöstä muuton aikana. Muuttoja tapahtuu vuosittain useita, joten muuttoryhmälle olisi varmasti kysyntää. Ryhmän toiminta synnyttäisi uusia tehokkaita toimintamalleja keskittyen muuttojen ympärille. Muuttoryhmän ollessa muutto-vailla, ryhmä voisi sijaistaa myös muita sosiaali- ja terveystoimialan toimipisteitä, sillä alalla on krooninen työvoimapula. Koulutettujen hoitajien työ on rekisteröityä ja lait ovat varsin tiukat. Hoitoalalla on lisäksi ilmoittamisvelvollisuuksia, vaitiolovelvollisuus sekä vaatimus pitää huolta potilas- ja työturvallisuudesta. On tiukasti määritelty, millainen hoitotyö on kelvollista. Työssä saattaa myös tapahtua virheitä, joiden seurauksena sosiaali- ja terveysalan ammattilainen saattaa joutua syytteeseen ja oikeuteen. Hoitotyöstä pois lähteneet ammattilaiset puhuvat järjestäen eettisestä kuormituksesta, ja siitä ettei ihmisiä voinut hoitaa niin hyvin kuin olisi kyennyt ja mikä olisi ollut eettisesti oikein. Ei ole mitään viitteitä siitä, etteikö hoitotyön kuormitus vielä lisääntyisi, vaikka hoitotyö on ollut jo vuosia kovan kuormituksen alla. Hoitajien työolot ovat olleet jo vuosikymmeniä kestäneellä säästökuurilla. Uudessa ympäristössä toimimiseen liittyy paljon uutta asiakas-, potilas- ja työturvallisuutta varmistavaa tekniikkaa, jonka käyttö on oltava jokaisen työntekijän hallussa. Tekniikka, laitteet, välineet ja järjestelmät vaativat koulutusta, harjoittelua ja osaamista, jotta potilastyöstä selviydytään.

Tutkimuksessa ilmeni hoitoalan asiantuntijoiden työmotivaation kärsivän muuttolaatikoiden ja ylitöiden keskellä. Muuttotyöryhmä mahdollistaisi hoitajien muuton siten, että osa voisi tehdä perustehtävää ja osa työryhmästä saisi pakata muuttoryhmän auttaessa hoitotyössä. Muuttavan yksikön jäsenille jäisi siten aikaa tehdä tarvittaessa yhteistyötä myös kalustekoordinaattorin kanssa. Sosiaalista kestävyyttä tulisi kehittää sosiaali- ja terveysalalla siten, että henkilöstöllä olisi mahdollisuus työskennellä arvojensa mukaan, huomioiden terveys sekä työn mielekkyys.

7.2 Viestintä

Tavarat kiertoon -digitaalinen jakamisalusta on jo kaupungin sisällä pilotoitu, ja parhaimmillaan se voisi mahdollistaa irtaimiston käyttöasteiden maksimoimisen. Tulevaisuudessa digitaaliset alustat voisivat myös mahdollistaa enenevässä määrin jakamisen ja kierrättämisen ennestään toisilleen tuntemattomien ihmisten kesken. Jos tarve irtaimiston kierrätyksen muutokselle tulee ihmisille yllätyksenä, tarvitaan yleensä koulutusta tai tarkempaa tiedottamista, jotta tilanteessa päästään eteenpäin ja henkilökunta sisäistää mistä on kyse.

Mahdolliset kalustekoordinaattorit voisivat yhdessä viestintäosaston kanssa kehittää tulevaisuudessa näkyvää ja vaikuttavaa viestintää. Muutosviestinnällä voidaan luoda vahva yhteinen näkemys toivotusta tulevaisuudesta, jolloin ihmiset sitoutuvat ja ymmärtävät muutoksen tarpeellisuuden. Huonosti toteutettu viestintä taas voi lisätä muutosvastarintaa ja tehdä muutoksen eteenpäinviemisestä entistäkin vaikeampaa. Tämän vuoksi muutoksesta tulisi viestiä mahdollisimman laajasti, useasti ja selkeästi.

7.3 Yhtenäiset käytännöt, koulutukset, mittarit

Muutokset tulee myös vakiinnuttaa käytäntöön. Ilman vakiinnuttamista, koko muutoksen läpiviennillä ei ole merkitystä ja organisaatio on tuhannut turhaan aikaa, rahaa ja resursseja. Vakiinnuttamista tukevia toimenpiteitä ovat muun muassa sisäisten työpajojen järjestäminen, luoda syvemmälle meneviä osaamisen kehittämishjelmia, jotka liittyvät uusiin tavoitteisiin ja strategioihin sekä tuoda tärkeimmät mittarit kaikille nähtäviksi. Kalusteiden kierrätyksen kehittämisessä jätetilastot ja maksut toimivat yhtenä hyvänä mittarina toimintaa kehitettäessä. Muutokseen tarvittaisiin uusia resursseja ja kalustekoordinaattorin työnkuvaan sopisi hyvin irtaimiston kierrätyksen kehittäminen ja muutosten seuranta.

7.4 Kalustekoordinaattori

Havainnointien ja haastattelujen pohjalta, moni henkilöstöstä koki, että tarvitaan henkilö tai henkilöitä, jotka ottavat vastuun kalusteista, inventoivat niitä aktiivisesti muuttojen ja

toiminnan muutosten yhteydessä. Kalustekoordinaattorit voisivat viedä kalusteita Tavarat kiertoon -järjestelmään, ja selvittää varastojen ja kalusteiden tilannetta. Henkilöillä tulisi olla osaamista kalusteiden kestävydestä, korjausmahdollisuuksista, designista, eri materiaaleista. Kalusteiden kierrätys saisi vastuuhenkilöt, kaupungin kalusteet tulisi inventoitua, väärinkäytökset vähenisivät, ja rahaa sekä resursseja säästyisi.

7.5 Kalusteet palveluna

Akuuttiin lyhytaikaiseen toimintaan kalusteiden hankkiminen palveluna voi olla kannattava ratkaisu. Esimerkiksi syksyllä 2021 Messukeskuksesta oli vuokrattu tila pandemiarokotuksille ja sinne on ostettu uusia laukkukaappeja ja muuta irtainta, jotka toiminnan jälkeen työllistivät osastonhoitajan ja tilapalveluiden muuta toimintaa ja oli riski, että kalusteet olisivat päätyneet sekajätteeksi. Laukkukaapit pääsivät kuitenkin epäviralliseen varastoon Herttoniemen sairaalaan odottamaan uutta sijoitusta. Lyhytaikaisessa toiminnassa kalusteiden vuokraus voisi olla siis järkevä ratkaisu.

7.6 Varasto

Varasto mahdollistaisi kalusteiden määräaikaisen säilytyksen ja kierrätyksen. Tällä hetkellä jätelavat ovat muuttokohtaisia, osittain vajaita ja kuljetus tapahtuu sekajätteenä, mikä on kallista. Se, että huonokuntoiset kalusteet purettaisiin varastolla omiin lavoihin ja tyhjennykset tehtäisiin vain tarpeeseen, säästäisi jättekustannuksissa. Varasto mahdollistaisi myös uusien työpaikkojen syntymistä, monipuolisia työtehtäviä niin kuljetuksen, kasauksen, varastoinnin ja kierrätyksen parissa.

Sote myös erityisalana tarvitsisi kriisitilanteissa sekä pandemioissa oman huoltovarastonsa. Tällä hetkellä sosiaali- ja terveystoimialalla ei ole keskitettyä varastoa ja hätäsairaala varten kalustoa on koottu eri paikkoihin. Keskitetty varasto ja sähköinen kirjanpito toisivat selkeyttä ja tehokkuutta toimintaan. Epämääräisissä varastoissa voi olla esimerkiksi rikkinäisiä sähkösätkyjä, jotka vievät tilaa, eikä niiden toimittaminen korjaukseen tai poistoon ole kenenkään työtehtävien toiminnan kärjessä. Jos sähkösätkyt saataisiin korjattua, olisivat ne valmiina varastossa käyttöä varten.

7.7 Palkitseminen

Palkitsemisen kokonaisuuden keskeinen tehtävä on tukea kaupungin strategioiden ja muiden päämäärien toteutumista. Palkitsemisen olisi hyvä olla osa kaupungin johtamisjärjestelmää. Esimiehet voivat kehittää omaa johtamistaan ja tunnistaa tärkeimpiä kehityskohteita, joihin keskittyään. Oikealla ohjauksella ja osaamisen tunnistamisella voidaan saada parempia tuloksia jatkossa.

Henkilöstön palkitseminen kuuluu myös vetovoimaisen työnantajaimagon menestystekijöihin, joilla houkutellaan osaavaa työvoimaa ja edistetään jatkuvaa parantamista. Palkitsemisen perusteista olisi hyvä keskustella avoimesti ja miettiä miten henkilöstä voisi palkita strategian edistämisestä.

8 Johtopäätökset

Aloittaessani Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysalojen nykytilanteen kartoitusta ja tietäessäni henkilöstön työvoimapulan ja tiukat resurssit mietin, tavoitankohan henkilöstöä ja miten kiireen keskellä asiaan suhtaudutaan. Innostavaa oli huomata henkilöstön kiinnostus ja tarve edistää kierrätyksen nykytilaan. Henkilöstö oli jo pidempään kaivannut toimivia ohjeistuksia, sekä kokeneet muutostilanteet ongelmallisina irtaimiston kierrätyksen suhteen.

Kartoituksen perusteella sosiaali- ja terveysalan henkilökunta on motivoitunut oman työnsä lisäksi kierrättämään irtaimistoa. Henkilökunta koki kalusteiden kohtalon sekajätteeksi erittäin harmillisena asiana ja toivoivat tilanteeseen muutosta. Kalusteiden kierrätystä koskeviin tapaamisiin osallistuttiin aktiivisesti ja toivottiin jatkotoimenpiteitä tilanteen korjaamiseksi.

Kalusteiden kierrätys ei toteutunut kaupungilla rahoitusjohtajan ohjeiden mukaan. Esteenä näen ison organisaation ja hierarkian, jossa käskyjä jaetaan ylhäältäpäin ilman käytännön tason tietoa ja kokemusta. Käytäntöjä olisi hyvä tarkastella enemmänkin. Se, että sosiaali- ja terveysalan henkilöstö tekee muutot oman työnsä ohessa ilman lisäresursseja ei edistä työhyvinvointia ja kaupungin omaisuutta päätty sekajätteeksi tuhansia tonneja vuositasolla.

Lisäksi jätteiden kuljetuksesta maksetaan kymmeniä tuhansia. Kalusteet, jotka jätelavoille päätyvät ovat rahallisesti ja kiertotaloudessa arvokkaita. Jätelakiin perustuva jätehierarchy ei myöskään toteudu irtaimiston kierrätyksen suhteen. Helsingin kaupungin tulisi ensisijaisesti panostaa viestintään ja rahallisesti myös toimivien käytäntöjen edistämiseen, jotta se voisi tulevaisuudessa säästää luonnonvaroja, rahaa ja resursseja, välttää turhia hankintoja, saada tavarat tehokkaaseen kiertoon tarvittaessa myös kaupungin ulkopuolelle. Rahat, jotka säästyisivät tämän hetken epämääräisistä varastokuluista, resursseista, joita käytetään useita tunteja viikossa tehotomasti tilanteista selviytymiseen, jättekuluista, jotka syntyvät muuttotilanteissa, voisi hyödyntää hankkimalla järkevän varastotilan. Lisäksi rahalla voisi luoda uusia työpaikkoja ja saada jo olemassa oleva irtain inventoitua.

Helsingin kaupungin Intranetin ohjeiden mukaan Pakilan työkeskus toimii kalusteiden kierrätyksen yksikkönä, mutta on käytännön tasolla irtautunut vastaanottamasta muuta kuin arvokalusteita, ja niitäkin vain valikoiden. Saadakseen kalusteet kiertoon sosiaali- ja terveystoimialan henkilöstöllä ei myöskään ollut aikaa olla yhteyksissä eri tahoihin ja sopia aikoja, kuka tulisi tarvittaessa availemaan ovia ja antamaan kalusteita. Kaiken kaikkiaan kalusteiden osalta toiminta oli tehotonta ja resurssien tuhlausta.

Kaupunkiympäristön toimialan muutossa lanseerattu Tavarat kiertoon -järjestelmä ei ole saavuttanut henkilökuntaa. Toimialat ovat keskenään myös erilaisia ja pääasiassa kalusteiden kierrätykselle olisi eniten tarvetta juuri sosiaali- ja terveystoimialalla sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla, joissa kalusteet ja irtain ovat osa työvälineitä. Alojen työvoimapula ja kuormittava vastuullinen työ eivät jätä aikaa tarkastella ja opetella irtaimistoon liittyvää osaamista. Viestintää, koulutusta ja resursseja tulisi lisätä huomattavasti Tavarat kiertoon -järjestelmää ja kiertotaloutta edistäen.

Sisustussuunnittelijoiden ja kalusteartesaanien mukaan kalusteiden kierrättäminen vaatii osaamista, jota ei sosiaali- ja terveysalan henkilöstöltä voi odottaa. Toimialojen olisi hyvä kokoontua säännöllisesti kehittämään kaupungin organisaation tilannetta ja pyrkiä jatkuvaan parantamiseen. Helsingin kaupungin tulisi huomioida resurssien mitoituksessa aikaa myös yhteistyön mahdollistamiselle, jolloin koko kaupungin organisaatio kehittäisi tavoitteita yhdessä samaan suuntaan. Yhteistyö lisäisi myös henkilöstön kohtaamisia, sekä yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Helsingin kaupungin henkilöstöllä ei ollut myöskään käsitystä, miten sote-muutos tulee vaikuttamaan sosiaali- ja terveystoimialan toimintoihin. Osa henkilöstöstä mietti, onko järkevää kehittää toimintaa nyt, jos ensi vuonna toimiala irtautuu kaupungin muusta toiminnasta. Etenkin sosiaali- ja terveystoimialalla johtamista tulisi kehittää vanhoillisia hierarkioita rikkoen ja tehdä kehitys- ja johtamistyötä ennen kaikkea henkilöstöä kuunnellen ja huomioiden. Henkilöstön motivaatio kehittämistyöhön on korkea ja he toivoivat välitöntä jatkokehittämistä irtaimiston kierrätykselle. Lisäksi ilmeni myös tarve lääkinnällisten laitteiden kierrätykselle, jota henkilöstö toteutti jo nyt ilman ohjeistusta. Tarve lääkinnällisten laitteiden kierrätykselle tuli omista arvoista, ja siitä, että ymmärrettiin laitteiden olevan kalliita, eikä haluttu tehdä turhia hankintoja. Myös kunnostus- ja huoltopalveluille olisi jatkossa kysyntää, miten saataisiin lisättyä laadukkaiden laitteiden tai esimerkiksi sähkösätköjen käyttöikä.

Kolmen kuukauden aikana nykytilanne saatiin jokseenkin kartoitettua ja tarve jatkokehittämiselle ilmeni henkilöstön haastattelujen, havainnoinnin, ja tilastojen tarkastelulla. Kaupunkiympäristön toimiala on edistää kiertotalouden tiekarttaa, johon kaupungin irtaimiston kierrätys ja sen kehittäminen osaltaan sisältyy. Kaupunkiympäristön toimiala tiesi ennakkoon, että käytännötason ongelmia irtaimiston kierrättämiseen liittyy jonkin verran. Nykytilan kartoitus kuitenkin toi tarkempaa tietoa tilanteesta ja kaupunkiympäristön henkilöstö piti tärkeänä, että irtaimiston kierrätystä tulee välittömästi kehittää ja viestiä tulee saada tilanteesta eteenpäin ylemmälle taholle, jotta resursseja ja tarvittavaa rahoitusta voidaan huomioida kaupungin strategian edistämiseksi.

Prosessina nykytilan kartoituksen tekeminen oli mielekästä. Henkilöstöllä oli oman alan asiantuntijuutensa lisäksi tahtoa edistää yhteistä hyvää, ja he tarjoutuivat tekemään yhteistyötä kiireen keskellä, sillä kokivat asian tärkeäksi. Palautetta tulosten esittelystä tuli kiitettävästi ja henkilöstö kiitteli siitä, että faktat olivat hyvin hallussa ja yhteistyötä selvitystyön aikana oli pyritty tekemään monien eri toimipisteiden ja tahojen kanssa.

Lähteet

Anttila, P. (2006). *Tutkiva toiminta ja ilmaisu*. Akatiimi Oy.

Bärlund, A & Perko, S. (2013). *Kestävä johtajuus*. Talentum media Oy.

CGI (n.d.). *Digitalisaatio kestävän kehityksen vauhdittajana*. Haettu 15.11.2021 osoitteesta [Digitalisaatio kestävän kehityksen vauhdittajana – Tutkimus suomalaisista organisaatioista | CGI FI](#)

Ekokompassi. (n.d.) *Ympäristöjärjestelmä*. Suomen luonnonsuojeluliitto. Haettu 10.9.2021 osoitteesta <https://ekokompassi.fi/lataa-ekokompassi-opas/>

Ekokompassi. (n.d.) *Ympäristöjärjestelmä*. Suomen luonnonsuojeluliitto [kuva]. Haettu 10.9.2021 osoitteesta <https://ekokompassi.fi>

Helsingin ilmastoteot. (2021). *Helsingin ilmastotavoitteet ja seuranta*. Haettu 25.10.2021 osoitteesta <https://helsinginilmastoteot.fi/city-act/helsingin-ilmastotavoitteet-ja-seuranta/>

Helsingin kaupunki. (2021a). *Helsingin kaupungin organisaatio*. Helsingin kaupunki. Haettu 10.2021 osoitteesta <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/hallinto/organisaatio>

Helsingin kaupunki. (2021b). *Helsingin kaupungin organisaatio*. Haettu 6.1.2022 osoitteesta [Helsingin kaupungin organisaatio | Helsingin kaupunki](#)

Helsingin kaupunki. (2020c). *Helsingin kierto- ja jakamistalouden tiekartta*.

Kaupunkiympäristön julkaisuja. Haettu 25.10.2021 osoitteesta

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjWuJWnmebzAhVOLosKHZhaB6gQFnoECAYQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.hel.fi%2Fstatic%2Fkanslia%2FJulkaisut%2Fhelsingin-kierto-ja-jakamistalouden-tiekartta.pdf&usq=AOvVaw2g8YSw4MDncUU06iqCMqTe>

Helsingin kaupunki. (2020d). *Ympäristöpolitiikka*. Haettu 19.1.2022 osoitteesta <https://www.hel.fi/helsinki/fi/asuminen-ja-ymparisto/ymparistonsuojelu/ymparistopolitiikka/ymparisto/>

Helsingin kaupunki. (2020f). *Helsingin kierto- ja jakamistalouden tiekartta*.

Kaupunkiympäristön julkaisuja. Haettu 25.10.2021 osoitteesta

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjWuJWnmebzAhVOlosKHZhaB6gQFnoECAYQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.hel.fi%2Fstatic%2Fkanslia%2FJulkaisut%2FHelsingin-kierto-ja-jakamistalouden-tiekartta.pdf&usg=AOvVaw2g8YSw4MDncUU06iqCMqTe>

Helsingin kaupunki. (2020g). *Helsingin kaupungin hankintastrategia 2020* [kuva]. Haettu 1.11.2021 osoitteesta <https://www.hel.fi/kanslia/fi/osastot-ja-yksikot/talous/kilpailuttaminen>

Helsingin kaupunki. (2021h). *Toimialan esittely*. Haettu 25.10.2021 osoitteesta <https://www.hel.fi/sote/fi/esittely/>

Helsingin kaupunki. (2021i). *Irtaimiston kierrätys*. Haettu intrasta 15.11.2021.

Helsingin kaupunki. (2021j). *Helsingin väestö*. Haettu 1.12.2021 osoitteesta [Helsingin väkiluku ylittää 700 000 asukasta vuonna 2028 | Helsingin kaupunki](#)

Hiltunen, E. (2017). *Mitä tulevaisuuden asiakas haluaa*. Docendo Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2000). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Jätelaki 646/2011. Haettu 15.10.2021 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110646>

Kaupunkiympäristötoimiala. (2019). *Ympäristöohjelma 2019–2021*. Kaupunkiympäristön aineistoja. Haettu 5.10.2021 osoitteesta

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiZvM>

mmmObzAhVACRAIHexnBLUQFnoECA0QAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.hel.fi%2Fstatic%2Fliitteet%2Fkaupunkiymparisto%2Fjulkaisut%2Faineistot%2Faineistoja-04-19.pdf&usg=AOvVaw3LqLra2RPS8yCI3hpyLWsb

Lahden historiallinen museo. (n.d.). *Tuolit* [kuva] Haettu 20.12.2021 kohteesta [Kalusteista kysyttyä - Historiallinen museo \(lahdenhistoriallinen.fi\)](https://www.lahdenhistoriallinen.fi)

Permanto, T. (2020). *Kiertotalous Lahdessa. TKI-hankkeet tukemassa kaupungin kiertotaloutta*. [Opinnäytetyö, LAB-ammattikorkeakoulu] [kuva]
<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020060116056>

Rantasuo, P. (2016). *Kalustekierrätyksen tehostus Pakilan työkeskuksessa Lean filosofian avulla*. [Opinnäytetyö, Hämeen ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016121019793>

Seppänen, A. (2011). *Jätelaki ja jätealan valmistelu kuntamarkkinat*. Haettu 15.11.2021 osoitteesta <https://docplayer.fi/16286451-Jatelaki-ja-jatealan-asetusten-valmistelu-kuntamarkkinat-19-9-2011-ari-seppanen-ymparistoministerio.html>

Soimula, K. (2021a). Projektin kuvaus [kuva].

Soimula, K. (2021b). Epämääräisissä varastoissa epämääräistä irtainta [kuva].

Soimula, K. (2021c). Helsingin kaupungin poistoon lähteviä kalusteita [kuva].

Soimula, K. (2021d). Yrjö Kukkapuron Fysio-toimistotuoli [kuva].

Soimula, K. (2021e). Mahdolliset Artekin pöydät [kuva].

Soimula, K. (2021f). Monitoimipöydät [kuva]

Suomen ympäristökeskus. (2019). *Helsinki pienentää ilmastopäästöjä hankintojensa avulla*. Haettu 15.11.2021 [Hiilineutraalisuomi > Helsinki pienentää ilmastopäästöjä hankintojen avulla](https://www.ymparisto.fi/Hiilineutraalisuomi%20>%20Helsinki%20pienent%C3%A4%C3%A4%20ilmastop%C3%A4%C3%A4st%C3%B6j%C3%A4%20hankintojen%20avulla)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2011). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi Oy.

Turun kaupunki. (2018-a). *Tavarat kiertoon- kierrätysjärjestelmä*. Haettu 15.11.2021 osoitteesta <https://docplayer.fi/41802631-Kalustekierratyspilotti-tavarat-kiertoon.html>

Turun kaupunki. (2018-b). *Tavarat kiertoon- kierrätysjärjestelmä* [kuva] Haettu 15.11.2021 osoitteesta <https://docplayer.fi/41802631-Kalustekierratyspilotti-tavarat-kiertoon.html>

Työ- ja elinkeinoministeriö. (n.d.). *Sosiaalisesti vastuulliset julkiset hankinnat*. Haettu 1.12.2021 osoitteesta <https://tem.fi/sosiaalisesti-vastuulliset-julkiset-hankinnat>

Valtioneuvosto. (2016). *Kiertotalous Suomessa – toimintaympäristö, ohjauskeinot ja mallinnetut vaikutukset vuoteen 2030*. Haettu 25.10.2021 osoitteesta https://tietokayttoon.fi/documents/10616/2009122/25_Kiertotalous+Suomessa.pdf/5a942ae7-9ec8-4b54-a079-f99c8ba2f8f1/25_Kiertotalous+Suomessa.pdf?t=1463990628000

Ympäristöministeriö. (2021-a). *Kiertotalouden strateginen ohjelma*. Haettu 10.11.2021 osoitteesta <https://ym.fi/kiertotalousohjelma>

Ympäristöhallinto. (2017). *Jättemäärät vähemmäksi ja kiertotalous kuntoon*. Haettu 6.1.2022 osoitteesta [Ymparisto > Jätteet ja jätehuolto](#)

Ympäristöministeriö. (2017-b). *Valtakunnallinen jätesuunnitelma vuoteen 2023*.

Taustaraaportti. Haettu 25.10.2021 osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79699/SY_03_2017.pdf

Ympäristöministeriö. (n.d.) *Jättesäädöspaketti*. Haettu 20.1.2022 osoitteesta <https://ym.fi/jatesaadospaketti>

Liite 1: Sosiaali- ja terveystoimialan sekajätetilstoja vuosilta 2019, 2020, ja osittain vuosi 2021.

1.1.2019-31.12.2019							
Asiakas	Kuljetustilausten määrä vaihtolavoilla, kpl	Jätteen määrä, tn	Kuljetustilausten määrä muuttopalvelun kalustolla, kpl	Jätteen määrä, tn	Kuljetustilausten määrä yht., kpl	Jätteen määrä yht., tn	Jättemaksun summa yht.
Hallinto- ja tukipalvelut	2	1,57	17	11,92	19	13,49	2 798,00 €
Perhe- ja sosiaalipalvelut	37	29,75	78	66,03	115	95,78	19 304,55 €
Sairaala-, kuntoutus- ja hoivapalvelut	30	36,51	62	61,55	92	98,06	18 942,37 €
Terveys- ja päihdepalvelut	10	18,57	44	21,52	54	40,09	8 235,67 €
yht.	79	86,4	201	161,02	280	247,42	49 280,59 €
1.1.2020-31.12.2020							
Asiakas	Kuljetustilausten määrä vaihtolavoilla, kpl	Jätteen määrä, tn	Kuljetustilausten määrä muuttopalvelun kalustolla, kpl	Jätteen määrä, tn	Kuljetustilausten määrä yht., kpl	Jätteen määrä yht., tn	Jättemaksun summa yht.
Hallinto- ja tukipalvelut	7	7,72	10	6,17	17	13,89	3 029,80 €
Perhe- ja sosiaalipalvelut	22	25,4	88	58,76	110	84,16	18 561,51 €
Sairaala-, kuntoutus- ja hoivapalvelut	28	32,45	81	65,42	109	97,87	20 995,03 €
Terveys- ja päihdepalvelut	9	24,95	67	28,99	76	53,94	12 124,21 €
yht.	66	90,52	246	159,34	312	249,86	54 710,55 €
1.1.2021-25.10.2021							
Asiakas	Kuljetustilausten määrä vaihtolavoilla, kpl	Jätteen määrä, tn	Kuljetustilausten määrä muuttopalvelun kalustolla, kpl	Jätteen määrä, tn	Kuljetustilausten määrä yht., kpl	Jätteen määrä yht., tn	Jättemaksun summa yht.
Hallinto- ja tukipalvelut	0	0	5	2,24	5	2,24	570,96 €
Perhe- ja sosiaalipalvelut	24	24,5	38	11,09	62	35,59	8 426,18 €
Sairaala-, kuntoutus- ja hoivapalvelut	33	28,91	36	16,82	69	45,73	10 442,26 €
Terveys- ja päihdepalvelut	8	24,07	28	17,8	36	41,87	8 919,68 €
yht.	65	77,48	107	47,95	172	125,43	28 359,08 €